

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра Філології

Реєстраційний №.....

Магістерська робота

Шкільний мовний ландшафт на Закарпатті: зіставний аналіз мовного ландшафту Угорської Гімназії ім. Габора Бетлена, Великоберезького Реформатського Ліцею і Великоберезької ЗОШ І-ІІІ ст.

Огар Беата Бейлівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 2 / 31 березня 2022 року

Науковий керівник: **Черничко Степан Степанович**
доктор наук, професор

Завідувач кафедру: **Берегсасі Аніко Ференцівна**
доктор габлітований, доцент

Робота захищена на оцінку, «.....»2022 року

Протокол №/ 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра Філології

Магістерська робота

Шкільний мовний ландшафт на Закарпатті: зіставний аналіз мовного ландшафту Угорської Гімназії ім. Габора Бетлена, Великоберезького Реформатського Ліцею і Великоберезької ЗОШ I-III ст.

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Огар Беата Бейлівна

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Науковий керівник: **Черничко Степан Степанович**
доктор наук, професор

Рецензент: **Марку Аніта Ласлівна**
доктор філософії, доцент

Берегове

2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia tanszék

Iskolai nyelvi tájkép Kárpátalján: a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Líceum, a Nagyberegi Református Líceum és a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképének összehasonlító elemzése

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Ohár Beáta

II.évfolyamos hallgató (MA képzés)

Képzési program: 035 „Filológia” (035.071 Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Prof. Dr. Csernicskó István

tudományok doktora, professzor

Recenzens: Dr. Márku Anita

PhD, docens

Beregszász – 2022

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	6
1. A munka tárgya és célja	6
2. A nyelvi tájkép kutatástörténete Kárpátalján	7
II. A nyelvi tájkép fogalma.....	12
1. Mi az a nyelvi tájkép?.....	12
2. Az iskolai nyelvi tájkép	14
III. A kutatópontok és a kutatás módszerei.....	17
1. A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium.....	17
2. A Nagyberegi Református líceum	19
3. A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola	20
4. A kutatás módszerei, az adatbázis	21
IV. A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium nyelvi tájképének jellemzői	23
V. A Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképének jellemzői	38
VI. A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképének jellemzői....	47
VII. Összehasonlító elemzés	55
VIII. Összefoglalás.....	58
IX. Felhasznált irodalom	63
X. Rezümé	69
Képek jegyzéke	70
Táblázatok jegyzéke.....	73

Зміст

I. Вступ.....	6
1. Предмет та мета роботи	6
2. Історія дослідження мовного ландшафту на Закарпатті	7
II. Поняття мовного ландшафту	12
1. Що таке мовний ландшафт?	12
2. Мовний ландшафт школи	14
III. Місця та методологія досліджень	17
1. Берегівський ліцей імені Габора Бетлена	17
2. Великоберезький реформатський ліцей.....	19
3. Великоберезький ЗЗСО ім. Добраї Петера	20
4.Методи дослідження, база даних	21
IV. Особливості мовного ландшафту Берегівського ліцею імені Габора Бетлена	23
V. Особливості мовного ландшафту Великоберезького реформатського ліцею.....	38
VI. Особливості мовного ландшафту Великоберезького ЗЗСО ім. Добраї Петера	47
VII. Порівняльна характеристика	55
VIII. Підсумки.....	58
IX. Список використаної літератури	63
X. Резюме.....	69
Додатки	70
Додатки	73

I. BEVEZETÉS

1.A munka tárgya és célja

A munka célja a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium, a Nagyberegi Református Líceum és a Nagyberegi Középiskola nyelvi tájképének megismerése és összehasonlítása. Munkám ideje alatt, 2021-ben, új reformokat vezettek be, melyek az iskolák neveinek megváltozását is előidézte, így az általam vizsgált három intézmény nevében is változások következtek be. Így azok az iskolák, melyek érettségit adnak, már líceumi „fokozatot” kapnak. Ezáltal névváltozások: Beregszászi Bethlen Gábor Líceum és Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nevet kaptak. A Református Líceum nevében nem történt változás.

Mivel Kárpátalja többnemzetiségű terület, de Ukrajna kötelékében van, ezért érdekes lehet, hogy az itt működő iskolák milyen nyelvi tájképpel rendelkeznek.

Az intézmény neve és bárminemű hivatalos dokumentumok nyilvánvalóan az állam nyelvén készülhetnek, de ez nem jelenti azt, hogy, ha az iskola vezetősége úgy látja jónak, ezek a dolgok nem lehetnek meg magyar nyelven is. Kárpátalja legtöbb iskolája él is ezzel a lehetőséggel.

Természetesen mindenütt az ukrán nyelv van „előnyben” részesítve, hiszen ezt az állam megköveteli. A vizsgálat részét képezi az is, hogy megvizsgáljam, kihasználják-e oktatási (pedagógiai) célokra az iskolai nyelvi tájkép elemeit az egyes iskolák, és ha igen, milyen módon. A kutatás célja annak vizsgálata is, hogy megfigyelhetők-e eltérések az állami (önkormányzati) és egyházi, illetve az egy- és kéttannyelvű intézmények nyelvi tájképe között.

Az általam vizsgált három intézmény középiskola, de mégis különbözőek, hiszen a Bethlen Gábor Líceum – tehetséggondozó, a Református Líceum – egyházi iskola (mint a neve is utal rá). Mindkettő magyar tannyelvű. Ellenben a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola kéttannyelvű intézmény, ahol ukrán, illetve magyar tannyelvű párhuzamos osztályok működnek.

2.A nyelvi tájkép kutatástörténete Kárpátalján

„A nyelvek sem nem természetesek, sem nem semlegesek. A történelem, a politika és a gazdaság összefüggésében való elemzésük elengedhetetlen a világ jobb megértéséhez, amelyben élünk, beleértve Közép-Európát is” – írja Kamusella (2015: 101). A nyelvi tájkép vizsgálata a nyelv identitáskifejező és szimbolikus szerepének egyik fontos és széles körben elterjedt vizsgálati módszere. A nyelvi tájkép vizsgálata révén közelebb juthatunk a nyelvpolitikai törekvések alaposabb megismeréséhez, a nyelvpolitika mögött meghúzódó nyelvi ideológiák feltárásához is (Shohamy 2015).

A jelek, szimbólumok, nyelvi jelképek tanulmányozása hosszú történetre tekint vissza. A vizuális nyelvhasználat kutatása, vagyis a nyelvi tájkép vizsgálata azonban egy viszonylag friss kutatási területet jelöl. A nyelvi tájkép terminusát Landry és Bourhis használták először kutatásaik során, az ő nevükhöz fűződik a szakirodalomban leggyakrabban idézett meghatározás is. A nyelvi tájképet egy településen, régióban fellelhető hivatalos útjelző táblák, reklámtáblák, utcanevek, helységnevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái jelenítik meg (Landry–Bourhis 1997: 25). Az új kutatási terület gyors fejlődésnek indult, vizsgálva a többnyelvű környezet publikus nyelvi jeleit. Mint alkalmazott nyelvészeti kutatás, szorosan kapcsolódik a szociolingvisztikai és nyelvpolitikai kutatásokhoz. A nyelvi tájkép vizsgálata különösen fontos olyan régiókban, ahol különböző nyelvi és kulturális háttérrel rendelkező közösségek élnek együtt. A nyelvi tájkép így „értelmezések hálózatává válik, ahol a nyelveket eltérő módon használják, eltérő jelentéseket közvetítenek, és eltérő célokat próbálnak elérni” (Gorter–Cenoz 2014: 152). A vizuális nyelvhasználat információközlő és szimbolikus funkcióinak vizsgálata fontos kutatási kérdéseket vetett fel (Shohamy–Shoshi 2009; Pavlenko 2012). A feliratok, jelek egyrészt információt közölnek, milyen nyelveket használnak, beszélnek az adott településen; másrészt szimbolikus jelentéssel bírnak, az adott nyelvek státusáról, presztízséről is tudomást szerzünk a nyelvi tájkép elemzése révén. Ez a szimbolikus funkció többletértelmezésekre, interpretációkra készítet kisebbségi nyelvi helyzetben, amikor kétnyelvű jeleket, feliratokat látunk köztereken, és a nyelvek használati sorrendje felfedi az esetleges kontroll jelenlétét. A vizuális nyelvhasználatot befolyásolják a különböző nyelvpolitikai döntések és nyelvi ideológiák. A nyelvpolitika egyik komponenseként értelmezhető a nyelvi tájkép (Csernicsekó 2016: 91).

A magyar nyelvészetben is egyre divatosabb kutatási témává váló nyelvi tájkép kapcsán gyakran kiemelik, hogy a nyelvi tájkép – vagyis az, hogy egy vizsgálati egységként meghatározott területen milyen nyelvek jelennek meg vagy épp nem jelennek meg a nyilvános térben (Backhaus 2006; Laihonen 2012; Shohamy és Waksman 2009, Shohamy 2015: 154) – a nyelvpolitika egyik megjelenési formája (Dal Negro 2009: 206, Shohamy 2006: 112, 2015: 168, Spolsky 2004: 5), amely szoros összefüggésben van a nyelvi ideológiákkal (Bartha–Laihonen–Szabó 2015: 216, Blommaert 2006: 244, Kroskrity 2000, Shohamy 2006). Shohamy (2015: 157) azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy korántsem kizárólag az államok folytatnak nyelvpolitikát, és – Spolsky (2009)-re utalva – figyelmeztet: a nyelvpolitika mint eszköz iskoláknak, városi intézményeknek, közösségeknek, kórházaknak, katonai egységeknek, tömegkommunikációs eszközöknek, kisebb-nagyobb csoportoknak és akár a családoknak is a rendelkezésére állhat. A nyelvi tájkép alakításában tehát – a nyelvpolitikában hagyományosan aktív államok és vállalatok, intézmények mellett – több más szereplő is aktívan, tevékenyen részt vesz (lásd pl. Gorter et al. eds. 2012; kárpátaljai vonatkozásban pl. Csernicskó 2015b, 2016a, 2016b). Nem véletlen, hogy a nyelvi tájképben rögzített jeleket felülről szervezett (top-down), illetve alulról jövő kezdeményezésre létrejött (bottom-up) jelekre osztják fel a kutatók (Ben-Rafael et al. 2006, Gorter 2017).

Kárpátalja magyar közössége az 1980-as évek vége óta törekszik arra, hogy a magyar nyelv egyre több funkcióban legyen használatos a vidéken. A régió magyarok lakta sávjában ma már teljesen természetes, hogy a magyar – természetesen más nyelvek mellett – hangsúlyosan jelen van a nyelvi tájképben, és egyre több közterületi kiírás látható/olvasható magyarul (Beregszászi 2005, Csernicskó 2014b, Laihonen–Csernicskó 2017, Hires–László 2015, Karmacsi 2014a, 2014b, Tóth 2014a, 2014b). Az utóbbi egy-két évben azonban ismét egyre több nem magyar nyelvű felirat, kiírás jelent meg a kárpátaljai magyar nyelvterület szimbolikus terében. Mindez annak ellenére történik, hogy a 2012-ben elfogadott és 2018 februárjáig hatályos ukrán nyelvtörvény a korábbiakhoz képest szélesebb jogokat biztosított a magyar nyelv használatára, egyebek mellett a nyelvi tájképben is (Tóth–Csernicskó 2014).

A nyelvi tájkép történeti szempontú elemzése, a változatosság és a változás megragadása olyan kutatási irány lehet a téma kutatásában, amely segíthet értelmezni a vizsgált közösségben végbemenő társadalmi, politikai, gazdasági és nyelvi folyamatokat. A nyelvpolitikai kutatások során a – tágan értelmezett – nyelvi tájkép elemzése hasznos információkkal szolgálhat nem csupán az egyes nyelvek hierarchikus viszonyainak feltárásában, hanem a nyelvi dominanciaváltások megragadása terén is. A nyelvi tájkép

kvalitatív leírása, a nyelvi tájképben bekövetkező változások dokumentálása jól kiegészítheti a klasszikus, hagyományos módszerekkel végzett nyelvpolitikai vizsgálatokat (Shohamy 2006). A nyelvi tájkép szemiotikájának elemzése révén nem csupán a nyelvek presztízsében bekövetkező változások érhetők tetten (Blommaert 2013), hanem a nyelvek és beszélők státusának módosulása, illetve az átmeneti időszakokban a nyelv(politika)i status quo felborulása okozta bizonytalanság, vagy éppen a normák ütközése (Pavlenko 2009), a folyamatban lévő változás, valamint a nyelvi és politikai ideológiák átalakulása is. Az ilyen, a pillanatnyi változást, az átmenet időszakát megragadó nyelvi tájképes kutatások arra is alkalmasak, hogy a nyelvpolitikai döntések következményeit ne csupán a hivatalos szereplők, ne kizárólag a hivatalok és az intézmények, hanem a hétköznapi emberek szemszögéből is lássuk és láttassuk. A (nyelv)politikai döntések ugyanis közvetlen hatással vannak az emberek életére, munkájára, no és persze gyakran a nyelvi tájképre is (Csenicskó 2019).

Az utóbbi időben a Kárpát-medencében is egyre több, jobbra elszigetelt kutatás született a nyelvi tájkép tárgykörében, illetve a kétnyelvű írásbeliséggel vagy akár a hivatali nyelvhasználatról foglalkozó értekezések is tárgyaltak már számos idevágó részletkérdést. Ugyanakkor a vizuális nyelvhasználatra fókuszáló, összehangolt, átfogó vizsgálatok éppúgy hiányoznak, mint a több országra kiterjedő összehasonlító elemzések.

Kiss Jenő akadémikus egyetemi tanár szerint a kisebbségi lét természetes velejárója a más nyelvű népekkel való érintkezés. Etnikumok érintkezésének viszont nyelvek érintkezése, ennek meg a kétnyelvűség kialakulása a szükségszerű következménye. Minthogy a magyar etnikum történelme folyamán mindig kapcsolatban volt más nyelvű etnikumokkal, tagjai között mindig voltak két- vagy többnyelvűek. Ám soha annyi magyar anyanyelvű nem volt még két- vagy többnyelvű, mint amennyi ma, a 21. század elején az. Ennek legfőbb oka az, hogy az első világháború, illetve Trianon után a magyarok milliói kerültek idegen állami fennhatóság és más államnyelvek hatása alá. A Magyarország határain kívüli élő magyarság döntő többsége ma már egyértelműen és minden kétséget kizáróan kétnyelvű (az emigráns magyarok csak anyanyelvükkel nem is boldogulnának a mindennapokban), ez pedig azt jelenti, hogy a magyar nyelvközösség mintegy harmada tekinthető kétnyelvűnek.

A kétnyelvűség természetes velejárója, hogy a mindenkori második nyelv szükségszerűen és elkerülhetetlenül hatással van a kétnyelvűek anyanyelvi nyelvhasználatára is. Éppen ezért a kétnyelvűek anyanyelvüket használva olyan szavakat, szerkezeteket is használnak vagy használhatnak, amelyeket egynyelvű társaik nem.

A Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatási profiljához tartozik annak vizsgálata is, hogyan valósulnak meg a nyelvi jogok gyakorlatban és a nyelvi tájképben hogyan jelennek meg ezek. Ezért az intézet megalakulásától kezdve fontosnak tartja a többnyelvű kiírások, reklámok, hirdetések fotózását, és archiválását. A nyelvi tájkép kutatása még gyermekcipőben járt az intézet megalakulásakor, de Kárpátalján a magyar nyelv láthatóságának rögzítése és archiválása, ugyan más kutatások melléktermékeként, de már a kezdetektől fontos feladattá vált. Az idő előrehaladtával az archívum egyre több forrásanyagot tartalmazott, így ennek feldolgozására és bemutatására tervezte meg a kutatóközpont a „Látható kétnyelvűség” című poszterkiállítást, mely vándorkiállítássá vált. Ezen a kiállításon a jelenlegi Kárpátalja területének nyelvi sokszínűségét felsorakoztató posztereket láthatunk gazdag fotóanyaggal különböző történelmi korszakokból, a kiegyezéstől napjainkig. Az ukrán korszakból több tematikus plakát is készült, melyekben egyrészt a megszokott, másrészt viszont a speciális, kirívó esetekre fókuszáltak a készítők. A kutatóközpont honlapján (<https://hodinkaintezet.uz.ua>) elérhető a „Látható kétnyelvűség: nyelvpolitika képekben” című vándorkiállítás anyaga magyar (<https://hodinkaintezet.uz.ua/nyelvpolitika-kepekben/lathato-keinyelvuseg-nyelvpolitika-kepekben/>), illetve angol (<https://hodinkaintezet.uz.ua/nyelvpolitika-kepekben/visual-bilingualism-language-policy-in-photos/>) nyelven is.

A nyelvi tájkép kutatása egyre inkább önálló tudományterületté fejlődik napjainkban (Szothák 2013: 516; Laihonen 2012: 28; Bartha–Laihonen–Szabó 2013: 13), Kárpátaljai viszonylatban az első összegzés a vizuális térben megjelenő nyelvhasználatról Beregszászi Anikó tollából származik (Beregszászi 2005), s ez még akkor így van, ha a nyelvi tájkép terminus egyszer sem szerepel ebben a tanulmányban. Az összefoglaló arról számol be, hogy Kárpátalja magyar lakta településeiben milyen formában van jelen a magyar nyelv láthatósága, a települések lakosságának etnikai megoszlását is figyelembe véve. A kutató azt a következtetést is levonja, hogy a vizuális nyelvhasználat vonatkozásában nem eléggé élnek Kárpátalja magyar lakta településeiben a törvény adta lehetőségekkel.

A nyelvi tájkép kárpátaljai kutatásának közelmúltjából mindenképp meg kell említeni továbbá az alábbi, fontosabb publikációkat, amelyek különböző szempontok alapján elemzik régióink nyelvi tájképét, számos kutatási program adatainak és eredményeinek felhasználásával: Belej 2012a, 2012b, Beregszászi–Cserniczkó 2016, 2020, Beregszászi–Gazdag–Cserniczkó 2020, Cserniczkó 2014, 2015, 2016a, 2016b, 2017, 2018a, 2018b, 2018c, 2019, Cserniczkó–Beregszászi 2019, Cserniczkó–Fedinec 2019, 2020a, 2020b, Cserniczkó–Laihonen 2016,

Cserniczkó–Hires-László–Tóth-Orosz 2022, Fedinec–Cserniczkó 2017, 2021, Hires-László 2015, 2019, Hires-László–Máté–Tóth-Orosz 2022, Hires-László–Horzsa–Letenyei 2019, Karmacsi 2014, 2017, 2019a, 2019b, Laihonen–Cserniczkó 2017, 2019, Letenyei–Hires-László–Horzsa 2020a, 2020b, Márku 2018, Márku–Hires-László 2015, Tárkányi 2011, Tóth-Orosz 2014a, 2014b, 2016, 2017, 2019, 2020 stb. S bár nem közvetlenül a nyelvi tájkép a témája egyik kötetnek sem, a monográfiákban közölt hatalmas fotó- és dokumentumanyag, valamint ezek elemzése és értelmezése a nyelvi tájkép kutatása szempontjából is kifejezetten figyelemre méltó az *Államok, nyelvek, államnyelvek: nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*, illetve a *Наш місцевий Вавилон. Історія мовної політики на території Закарпаття у першій половині ХХ століття (до 1944 року)* című kötet (Cserniczkó 2013 és Cserniczkó–Fedinec 2014).

II.A NYELVI TÁJKÉP FOGALMA

1.Mi az a nyelvi tájkép?

A vizuális nyelvhasználat kutatása a „nyelvi tájkép” címszó alatt önálló kutatási területté nőtte kimagát az utóbbi néhány évben (Borbély szerk. 2020). A mai nemzetközi kutatások tágan értelmezik a nyelvi tájkép fogalmát, így különféle vizuális nyelvhasználati módokkal foglalkoznak (pl. Shohamy&Gorter 2009). A fogalmat kanadai szociálpszichológusok fejlesztették ki a quebeci franciák etnolingvisztikai vitalitásának kutatására (Laundry&Bourhis 1997); a táblák és a feliratok (geo)szemiotikai alapú, kvalitatív szempontú vizsgálatát pedig Scollon és Scollon (2003) könyve alapozta meg. Ezt követően a képelemzés a kutatások, különösen a többnyelvű nyelvi elrendezések leírásának egyre szerveesebb elemévé vált.

A nyelvi tájkép egyre növekvő nemzetközi irodalmában kiemelt szerepet kap a kérdés: a vizuálisan is leírható többnyelvű szociolingvisztikai valóságban hogyan jelenítődnek meg és értelmeződnek a különböző nyelvek, köztük a kisebbségek nyelvei.

A nyelvi tájképet nyilvánvaló módon meghatározzák azok a törvények, rendeletek, melyek felülről, a törvényhozó oldaláról szabályozzák, kodifikálják a nyilvános tér kitöltésének kereteit. Világos, hogy az ilyen többség–kisebbség konstrukciókban az egyes nyelvek nyilvános terekben való megjelenése vagy éppen nem feltűnése akár konfliktusokat is okozhat. Marten és munkatársai szerint azonban a nyelvi konfliktusok úgy is láthatóvá válhatnak, hogy egyes csoportok a nem kívánt nyelvet átfestik, vagy a (szerintük) hiányzó nyelveket hozzáfestik a nyilvános tér létező elemeihez (Marten et al. 2012b: 7–8).

A nyelvi tájkép szimbolikusan jelzi, kik, milyen nyelvek beszélői élnek az adott térben. Ha a kisebbség nyelve nem jelenik meg a nyelvi tájképben, az azt üzeni az ott élőknek, hogy a hatalom számára a nemzeti kisebbség láthatatlan, nem létezik, nyelvük pedig kevésbé értékes, hiszen még arra sem érdemes, hogy a nyilvános térben használatban legyen; az oda látogatók előtt pedig elfedi azt, hogy a térség etnikailag, kulturálisan és nyelvileg nem homogén, hanem heterogén. A szimbolikus tér kitöltésére irányuló törekvések intenzitását érzékelve megérthetjük, miért olyan fontos mind a többségi, mind pedig a kisebbségi közösségek számára a nyelvük nyilvános térben való megjelenítése, s így közelebb jutunk annak

megértéshez is, miért vált nagyon gyorsan divatossá a nyelvi tájképre vonatkozó kutatási téma.

A nyelvi tájképben megjelenő nyelvek szimbolikus funkcióval bírnak. Már az első ide vonatkozó nemzetközi kutatások két alapfunkciót tulajdonítottak a nyilvánosságban megjelenő feliratoknak. Ezek pedig a kommunikatív és a szimbolikus jelentés, illetve funkció. A kommunikatív funkció teljesen egyértelmű, hiszen az emberek rendszerint azért írnak ki valamit, hogy az emberek felé információt közvetítsenek. Ezt pedig szükségszerűen mindig valamilyen nyelven (esetleg nyelveken) kell és lehet csak megtenniük. A szigorúan kommunikatív funkciójú feliratok esetében nyilvánvalóan az a legcélszerűbb, hogy azon a nyelven írják a közlendő információkat a táblák, feliratok készítői, amelyen elérhetik a megcélzott közönséget. Többnyelvű régiókban, illetve olyan helyeken, ahol például turisták, más nyelvet beszélő idegenek is nagy eséllyel megjelenhetnek nagyobb számban, érdemes nemcsak egyetlen egy nyelven feltüntetni az informatív szövegeket, hanem több nyelven is. Vagyis a szövegeket azo(ko)n a nyelve(ke)n logikus kihelyezni, amely(ek)ről feltételezik, hogy az(oka)t értik vagy érteni fogják a feliratok potenciális olvasói. A szimbolikus feliratok célja ezzel szemben jóval több, mint csupán és kizárólag az információ eljuttatása az olvasókhöz. A szimbolikus feliratok az alapinformációkhoz képest valamilyen többletjelentést is hordoznak. Ilyen szimbolikus funkció például az, hogy nyilvános térben megjelenő nyelvek jelzik azt, hogy ennek a nyelvnek a beszélői jelen vannak ebben a térségben, otthon vannak ott, és igényt tartanak arra a jogukra, hogy formálják, alakítsák, megtöltsék ezt a szimbolikus teret.

A nyelvi tájkép így végeredményben a felülről jövő szabályozás és kontroll, valamint a nyilvános tér interpretációjára adott alulról szerveződő akciók és az ezekre felülről érkező válaszreakciók, valamint a tágabb kontextusban bekövetkező mozgások révén folyamatosan alakul, dinamikusan változik – írja Shohamyra (2015: 156) hivatkozva Csernicskó István. Shohamy szerint a nyelvpolitika elméletének és gyakorlatának abba az irányba kellene elmozdulnia, amely minél több jogot és lehetőséget nyújt az emberek számára helyben, hogy tevékenyen részt vegyenek a szűkebb és tágabb térben megjelenő nyelvekkel kapcsolatos döntések előkészítésében és azok megvalósításában (2015: 169). Az adott helyszínen, egy-egy konkrét régióban élő emberek nagy valószínűséggel sokkal jobban érzékelik, milyennek kell vagy kellene lennie a regionális nyelvi helyzetnek és nyelvpolitikának, hogyan kell vagy kellene alakulnia a nyelvi tájképnek, illetve hogyan lehet vagy lehetne a lehető legkevesebb tiltással szabályozni a nyelvek használatát, mint a gyakran sok száz kilométer távolságban lévő adminisztratív központok politikusai, hivatalnokai és elméleti szakértői. A szakértők –

köztük a kárpátaljai magyar társasnyelvészek szerint is – a politikai döntéshozatal és a gazdaságpolitika decentralizációja mellett szükséges lehet a nyelvpolitikai kodifikáció bizonyos fokú decentralizálására is. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a helyi eliteket is érdemes bevonni abba a döntési folyamatba, amely a helyi, regionálissajátosságokat figyelembe véve meghatározza, hogy az adott kisebb vagy nagyobb régióban mely nyelvek beszélői milyen nyelvhasználati jogokkal rendelkezzenek, illetve konkrétan a nyelvi tájképre vonatkoztatva: meghatározzák, hogy az egyes nyelvek hogyan, milyen mértékben és eloszlásban jelenhessenek meg a vidék nyilvános tereiben. Sokan úgy vélik, hogy a nyelvpolitika alakításának, a nyelvi jogi döntések bizonyos elemeinek regionális szintekre való áthelyezése révén talán csökkenthetők lehetnének a nyelvpolitikai döntéseket kísérő feszültségek és konfliktusok. Azpedig ma már teljesen és minden kétséget kizáróan világos, hogy a nyelvpolitika és – természetesen – a nyelvi tájkép alakításában és szünet nélküli formálásában ma már korántsem kizárólag a három klasszikus szereplő (a nemzetállam, az anyaország és az intézményesült nemzeti kisebbség) vesz részt, hanem ennél sokkal több szereplő aktivitása határozza meg, milyen is lesz egy-egy település, régió vagy ország nyelvi tájképe.

A kutatások alapján jól tudjuk ma már, hogy a nyelvek kulturális, gazdasági és természetesen nyelvpolitikai „értéke”, presztízse, valamint az egyes nyelvekben a nyelvi hierarchiában betöltött szerepe jól tükröződik a nyelvi tájképben. A nyelvpolitikai változások, az egymással vetélkedő közösségek közötti dominanciaharc szintén nyomon követhető a nyelvi tájképben. Azt is egyértelműen igazolták a kutatások (többek között kárpátaljai kutatók is, lásd pl. Cserniczkó–Beregszászi 2019), hogy a nyelvi tájkép – a nyelvi és nyelvpolitikai helyzethez hasonlóan – egyáltalában nem statikus, és nem állandó, hanem a társadalmi, politikai, gazdasági változások következményeként folyamatosan és dinamikusan változó jelenség (erről lásd például Cserniczkó 2019).

2. Az iskolai nyelvi tájkép

A nyelvi tájkép természetesen nem csupán egy település külső terében megfigyelhető feliratokról szól, hanem ugyanúgy a vizuális nyelvhasználat terét jelenti egy oktatási intézmény, egy iskola épülete is. Ez a nyelvi tájkép az iskolai nyelvi tájkép vagy schoolscape.

Az iskolai nyelvi tájkép „felirattípusok összessége egy sajátos oktatási környezetben, ezáltal a hivatalos nyelvi ideológiák helyi értelmezéseinek vizuális nyelvi megnyilvánulásai. Az iskolai

nyelvi tájkép elemzése egyben egy adott oktatási intézmény önelemzésére is lehetőséget nyújt, hiszen az intézmény rejtett tantervének vizsgálatára is sor kerülhet, és a szervezeti kultúra explicit tükörképe” (Tódor 2014: 41; vö. Brown 2012; Szabó 2013).

Kárpátalján Karmacsi Zoltán foglalkozott a kárpátaljai magyar iskolák nyelvi tájképének kutatásával, összehasonlításával. A nyelvi tájkép kutatása a modern nyelvészeti kutatások sorába illeszkedve, s ezen belül az iskolai nyelvi tájkép vizsgálata csak az utóbbi években indult meg Magyarországon és Kárpátalján is. Az egytannyelvű iskolák nyelvi tájképének vizsgálata számos társadalmi törvényszerűsége, az adott iskolaközösség és társadalmi közösség helyzetére, szokásaira, attitűdjének jellemzőire mutathat rá. Azonban a kisebbségi tannyelvű iskolákban ezeknél is bonyolultabb társadalmi összefüggésekre, nyelvhasználati szokásokra, a többségi állam oktatáspolitikájának hatásaira, a kisebbségi lakosok attitűdjére stb. világíthatnak rá.

A nyelvi tájkép szerves kísérője egész életünknek, hiszen akárhová megyünk, akárhová nézünk, informatív világunkban szinte mindenütt találkozunk valamilyen vizuálisan közölt/közzétett nyelvi információval. A nyelvi tájkép nemcsak az utcákon kihelyezett reklámtáblákon, település- és utcanév-táblákon, cégtáblákon stb. jelenik meg, hanem egy-egy intézmény belső terében is, legyen az akár egy hivatal, kórház vagy netalán iskola. Az iskola különösen fontos szerephez jut, hiszen itt a jövő generációja nevelődik, kap egy bizonyos érték- és normarendszert, tudáshalmazt a világról. S ugyancsak fontos a szerepe a nyelvi szocializáció folyamatában. Szabó Tamás Péter *Iskolák nyelvi tájképe* című sorozatának első tanulmányában (Szabó 2013a) nagyon frappánsan állapítja meg, hogy a diákok az iskolában töltött idő alatt több ezer órán keresztül hallgatják, mit mondanak a tanárai és az iskolatársai, és több ezer oldal szöveget olvasnak el, illetve hoznak létre. Ez a rengeteg inger egészen biztosan hatással van arra, hogyan fog beszélni, illetve hogyan fog gondolkodni a nyelvről az iskolából kikerülő fiatal. Véleménye szerint a diák az iskolában ezeken túl nézelődik, bámulja a falat, böngészgeti a faliújságot, ha unatkozik, esetleg ő is rajzol vagy ír valamit a padra vagy a falra stb. Ezek összességében meghatározzák azt, hogy a látottak és hallottak alapján hogyan fog gondolkodni a társadalomról, mit fog értéknek, követendőnek tartani a későbbi életében. „Az iskolában található vizuális elemek fogyasztása tehát szintén több ezer órás elfoglaltság egy diák számára az évek során – nem mindegy tehát, milyen egy iskola tárgyi kultúrája” – állapítja meg lényegre törően Szabó Tamás Péter (Szabó 2013a).

Szabó szerint „az iskolai nyelvi tájképet nemcsak a törvények és szabályozások határozzák meg, hanem az adott intézmény vizuális színtereinek gyakorlati felhasználása. A homlokzaton, falakon megjelenő feliratok és a kulturális szimbólumok segítenek eligazodni a különböző kulturális és nyelvi ideológiák között” (Szabó 2015: 26). Az iskolák, tantermek nyelvi tájképét természetesen nem lehet pusztán statikus, fotókon rögzített állapotukban elemezni. Az iskolai tér is egy ökoszisztéma, az őt alakító, formáló résztvevőkkel, szereplőkkel, történésekkel és értelmezésekkel, saját ideológiákkal.

Az iskolai nyelvi tájkép kutatása nem kizárólag arra irányul, hogy megvizsgálja, milyen nyelvek jelennek meg az oktatási intézményeken belül, vagy hogy felmérje ezek előfordulási arányát. Az iskolai nyelvi tájkép – mint ahogyan Szabó Tamás Péter is rámutatott erre – oktatási célokra is kiválóan alkalmazható. Éppen ezért az is rendkívül érdekes kutatási feladat, hogy az egyes oktatási intézmények élnek-e azzal a lehetőséggel, hogy az iskolában megjelenő feliratok révén ismeret és tudás is átadható (lásd a szinte minden iskolai osztályban kihelyezett szemléltetőket, térképeket stb.), fejleszthető a nyelvtudás, és persze formálható az iskolát látogató gyerekek nyelvi tudatossága, a nyelvekhez való viszonya is.

III. KUTATÓPONTOK ÉS A KUTATÁS MÓDSZEREI

1.A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium

A Beregszászi Bethlen Gábor Líceum

Берегівська Угорська Гімназія

1. kép. A Beregszászi Magyar Gimnázium logója/címere: rajta kétnyelvű (ukrán és magyar) felirat (Forrás: Internet, A BMG honlapja)

A Beregszászi Magyar Gimnázium 30 évvel ezelőtt, 1991. szeptember 1-jén nyitotta meg újra kapuit a tudásra vágyó tehetséges gyerekek előtt az egykori nagy múltú Beregszászi Magyar Királyi Állami Főgimnázium jogutódjaként, amely azután felvette Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nevét.

Rövid története

A Beregszászi Magyar Gimnázium eredetileg fogyatékos gyerekek bentlakásos iskolája volt, nem pedig tehetséggondozó intézmény.

Története az 1900 – as évek elejére tekint vissza, amikor is a városiak összefogással felépítették a gimnázium épületét, de sajnos anyagi nehézségekbe ütközve nem sokáig működött. Majd többször is gyűjtést indítványozva újra nyitotta kapuit. Jótékony célú koncerteket szerveztek, melynek a bevételét a gimnázium felújítására ajánlották fel. Többszöri bezárás és újrainítás következett, és a jelenlegi tehetséggondozó intézmény 1991 – ben nyitotta meg újra kapuit, már a jelenlegi helyén, a Szőlőhegy utcában. Ekkortól a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium nevet viseli, névadója Bethlen Gábor erdélyi fejedelem.

Az oktatási reform következtében 2021-től a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium hivatalos neve a továbbiakban: Beregszászi Bethlen Gábor Líceum.

2. és 3. kép. A Beregszászban is megfordult Bethlen Gábor erdélyi fejedelem mellszobra az intézmény udvarán (Forrás: Internet, BMG honlapja)

A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium magyar tannyelvű tanintézmény, fő célja a tehetséggondozás. A gimnáziumba az elemi iskolát befejezett tanulók nyerhetnek és nyerhetnek felvételt, akik először nyolc, később hét évig folytathatták itt tanulmányaikat az érettségi megszerzéséig.

A gimnáziumhoz kollégiumi rész is tartozik, ami lehetővé teszi távolabbi települések diákjainak a bentlakását. A könyvtár helyszükével küszködik, nagyok kicsi az olvasóterem, nincsenek tanulószobák. A gimnázium, sajnos, nem rendelkezik tornateremmel.

A nehéz körülmények ellenére is próbálnak eleget tenni az elvárásoknak. Nagyon sok diák a gimnázium befejezése után felsőfokú intézményekben folytatja tanulmányait, akár külföldön is. (Sajnos, a külföldön tanulók egy része nem tér vissza Kárpátaljára.)

Az elmúlt év változásai nyomán az idei tanév (2021–2022) az első, amelyen új nevén – Beregszászi Bethlen Gábor Líceum – nyitja meg kapuit. Az elnevezés új, de a célkitűzések, a szellemiség változatlan: a bethlenesek – a diákok, a tanáraik és a szülői közösség – továbbra is a tudás értékeinek, a magyar kultúra kincseinek megismerésén, megőrzésén, továbbadásán és kamatoztatásán fognak dolgozni, ahogyan eddig is.

Magyarország kormányának támogatásával jelenleg folyamatban van a tanintézmény felújítása, illetve bővítése, ami azt jelenti, hogy a következő, 2022/2023. évi tanévben már szebb, jobb körülmények között tanulhatnak az intézménybe járó fiatalok.

2.A Nagyberegi Református Líceum

„A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme, és a Szentnek a megismerése ad értelmet” – fogalmaz az iskola jelmondata.

Rövid bemutatása

Az iskola nem tekinthet vissza évszázados múltra, hiszen 1993-ban kezdte meg működését a református oktatási intézmények közül elsőként Kárpátalján. Azóta 16 évfolyam fejezte be itt tanulmányát és indult el saját útjára. Minden diáknak lehetősége nyílik magából a legtöbbet kihozni, ebben nagyon sok segítséget nyújtanak az itt dolgozó pedagógusok.

Az iskola programja vallásos alapokon nyugszik, de természetesen minden tantárgy ugyanúgy megtalálható itt is, mint bármelyik más érettségit adó intézményben. Kitűzött céljuk a tananyag elsajátítása mellett a lelki élet gondozása is.

„A tudás nem jön magától – vallják – meg kell küzdeni érte”. Eredményességről tanúskodnak a versenyeken elért helyezések, melyek azt bizonyítják, hogy van értelme becsületesen tanulni.

A Líceum bentlakásos, így a diákok az egész hetüket az intézményben töltik. Nagyon sok programot biztosítanak nekik, így nincs lehetőségük „unatkozni”. Az együttélés még szorosabbá teszi a közösség életét, így jobban tudnak lelkileg, szellemileg is fejlődni.

A Református Líceumba az általános iskolák 7. osztályát befejező diákok felvételizhettek, de ettől a tanévtől (2021-2022) már az elemi iskolát befejezettek is felvételt nyerhettek.

Amennyiben össze kellene foglalni az iskolánk életét, akkor azt legjobban egy család életéhez hasonlíthatnánk. Együtt vagyunk jóban és rosszban, együtt örülünk a sikereinknek és együtt bánkódunk a kudarcaink felett. – mondta a líceum igazgatója.

Igyekeznek az iskola falain kívül is a diákok felkészültségét felmérni. Versenyeken folyamatosan részt vesznek, és ahhoz képest, hogy igen kis létszámú iskola, a beregszászi járásban a második legtöbb helyezést elért iskola a Nagyberegi Református Líceum.

„Arra igyekeznek a líceumban, hogy a diákok felfedezzék és használják a tehetségüket, lássák meg azt, hogy értékes és fontos emberek, akiknek Isten célt adott az életben. Aki ezt megtalálja, és meglátja az minden értelemben boldogulni fog. Keresztyén iskolaként hitükben is erősítik a diákjaikat.”

Ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának a Krisztus Jézusban adott jutalmáért. Filippi 3, 14

3.A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola

Rövid bemutatása

A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola egy hétosztályos magyar tannyelvű iskola utódintézménye (a jogelőd az első kárpátaljai magyar középiskolák között, már 1953-ban nyitotta meg a középiskolai szinten az oktatást).

1964-ben után tannyelvű osztályok nyíltak párhuzamosan a magyar tannyelvűekkel. Több éven át két épületben és két váltásban folyt a tanítás. (Az iskolában 415 tanuló tanul, közülük 151-en az 1-4. osztályokban, 210-en az 5-9. osztályokban, 54-en a 10-11. osztályokban. 283-an magyar, 132-en ukrán tannyelven tanulnak.) Található itt Szóttesmúzeum, mely 1992. október 30-án kezdte meg működését. Vezetője Prófusz Marianna, aki egyben oktató is és a népművészet mestere címet is magáénak tudhatja. Szövő szaktanterem is működik itt, ahol egyéni tanterv alapján folyik az oktatás.

A Nagyberegi Középiskolában kezdte el működését elsőként Ukrajnában a teremkerékpár szakkör, mely 2000-től indult útjára. Azóta nagyon sok versenyen vettek részt a tehetséges tanulók, kisebb nagyobb eredményekkel. A szakkör vezetői Géczi Tihamér és Géczi Natália. Egy műfüves sportpályát is találhatunk a Dobrai Péter Középiskola területén, ahol futball- és kézilabda – versenyek kerülnek megrendezésre.

Az iskolában jelenleg is két tannyelven (magyar, ukrán) folyik az oktatás. Az intézmény igazgatói posztját már huszonhat éve Géczi Tihamér tölti be.

4. A kutatás módszerei, az adatbázis

A szakirodalom a kutatási módszerek két alapvető típusát különbözteti meg: a mennyiségi (kvantitatív) és a minőségi (kvalitatív) kutatási módszert. A két módszer nem zárja ki egymást, sőt inkább kiegészíti.

Kvantitatív megközelítés

A kvantitatív megközelítés alapja a számszerűsítés. Ez azt jelenti, hogy a módszer szerint az emberi tulajdonságok egyes megnyilvánulásai pontos és mérhető adatokkal egyszerűen meghatározhatóak. Ezzel az eljárással könnyen feltárható a kutatási hipotézis, feltevés alapja és háttere, ugyanis a kapott adatok segítségével a válaszokat meghatározott szabályszerűségek mentén lehet csoportosítani. A kvantitatív módszerrel a kutatás legalapvetőbb kérdéseire kapunk választ (például: mennyi?, hányan?, hány százalékban?), a mért adatokat ezért mennyiségi mutatóknak is nevezik. Leggyakoribb fajtájaként a kérdőíves kutatást tartják számon. Előnye, hogy viszonylag gyorsan, nagy mennyiségű adatot lehet összegyűjteni, és ezeket statisztikai módszerekkel, számítógépes programok révén, rövid idő alatt lehet elemezni.

Kvalitatív megközelítés

A kvalitatív eljárással a bonyolultabb, komolyabb és mélyebb összefüggések megfigyelésére lehetünk képesek. Ez egyébként már feltételezi a kisebb mintavételt és a kisebb elemszámú adat felhasználását is. Általánosságban elmondható, hogy az ilyen típusú kutatásnak a legtöbben nagyobb hitelességet szavaznak, mivel pont a specifikus helyzeteket veszi górcső alá – innen jön a „minőségi” elnevezés is. A kvalitatív kutatási módszer leggyakoribb típusainak az interjú vizsgálatok tekinthetőek.

Minden kutatásnak megvannak azonban a sajátosságai, és a kutatónak ezekhez kell igazítania azt a módszert, amelynek segítségével választ keres a kutatási kérdésekre.

A nyelvi tájképes kutatásoknál kezdetben gyakoriak voltak a kvantitatív vizsgálatok, amelyek arra voltak kíváncsiak, hogy egy-egy többé-kevésbé jól körülhatárolható területen milyen nyelvek jelennek meg, és ezek egymáshoz viszonyítva milyen arányban és milyen elrendezés szerint. Azonban a kvalitatív vizsgálatok sem ritkák a nyelvi tájképes kutatásokban, hiszen nemcsak az érdekelheti a kutatókat, milyen nyelvek jelenléte dokumentálható a nyilvános

térben, és ezek milyen százalékban jelennek meg, hanem például az is, hogy mi formálja és alakítja a nyilvános teret, milyen a teret benépesítő emberek viszonya a nyelvi tájképhez, mivel magyarázható a nyelvek épp olyan elrendeződése, amely jellemzi az adott területet.

Saját kutatásaim során elsősorban a kvantitatív módszert alkalmaztam. Ez azt jelenti, hogy egy digitális fényképezőgéppel végigfotóztam mindhárom kutatópontot, rögzítve az összes fellelhető feliratot. Ezt követően adatbázist készítettem a felvételek alapján, majd statisztikai összesítést végeztem. Mindemellett azonban a kvalitatív módszert is alkalmaztam, amennyiben a három, különböző típusba tartozó oktatási intézmény nyelvi tájképének nemcsak statisztikai, hanem minőségi mutatóit is összevettem, és arra is kíváncsi voltam, hogy az egyes feliratoknak milyen funkciót szántak kihelyezőik.

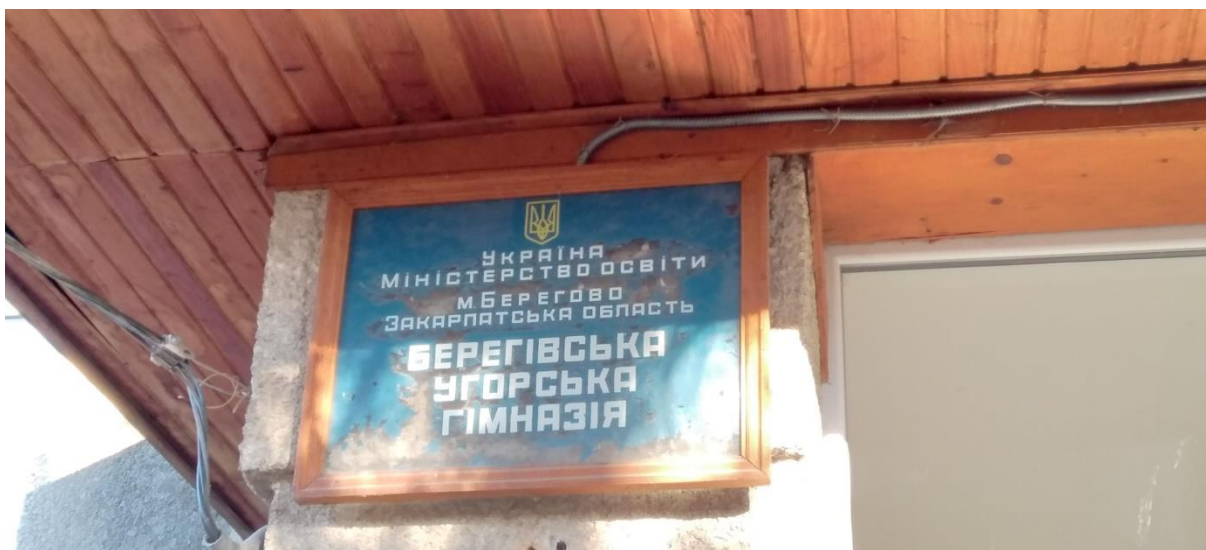
Vizsgálatom legfőbb kutatási kérdései tehát a következők voltak:

- (1) Milyen nyelvek jelennek meg a vizsgált kutatópontok – oktatási intézmények – nyelvi tájképében?
- (2) Milyen az egyes nyelvek előfordulási aránya?
- (3) Milyen jellegű feliratokkal találkozhatunk jellemzően a kutatásba kutatópontként bevont oktatási intézmények falai között (például: hirdetések, információs táblák, szemléltető, falfirkák stb.)?
- (4) Van-e eltérés az egyes iskolatípusok között az előforduló nyelvek, illetve azok használati aránya között?
- (5) Használják-e a kutatásba bevont iskolák a nyelvi tájképet oktatási-tanulási célokra?

IV.A BEREKSZÁSZI MAGYAR GIMNÁZIUM NYELVI TÁJKÉPÉNEK JELLEMZŐI

Az intézmény udvarán elsősorban az iskola névtábláját pillanthatjuk meg, amely kétnyelvű feliratot tartalmaz. A főbejárat jobb és bal oldalán van elhelyezve. Igaz még nincs kicserélve a 2021-ben elfogadott reformoknak, változtatásoknak megfelelően, így még ezek a feliratok állnak rajta:

4. kép A Beregszászi Magyar Gimnázium ukrán nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

5. kép A Beregszászi Magyar Gimnázium magyar nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

A táblákon - mind magyar, mind ukrán nyelvű – a sárga-kék szín jelenik meg, mely az iskola ukránjai mivoltát jelképezi. Kék alapon fehér betűk, de mindkét táblán természetesen megtalálható az ukrán címer, mely sárga színű.

Ukrajnában a korábbi 1989-es nyelvtörvény¹, illetve az új 2012-es nyelvtörvény² is előírja, hogy az állami és a helyi önkormányzati szervek, egyesületek, vállalatok, intézmények és szervezetek megnevezése, körbélyegzője, fejléces úrlapjuk és cégtáblájuk szövege államnyelven kivitelezendő. Azonban a 2012-es törvényi hatály által, ahol a kisebbségi lakosság eléri a 10%-os arányt a helyi tanácsok határozata alapján az államnyelvű információk mellett vagy alatta használható a kisebbségi nyelv is az intézmények megnevezésénél és a feliratoknál (Cserniczkó 2003: 90, Beregszászi, Cserniczkó, Ferenc 2014: 30, 72). Az Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól 11. cikkelye 5. pontja előírja, hogy a hivatalos értesítések és a hirdetések nyelve az államnyelv, de a törvény 7. cikkelye harmadik bekezdésének hatálya alá eső területeken közzétehetők a regionális nyelveken is (Cserniczkó, Ferenc 2014: 72)

Az előtérben egy Kultúrák közötti kommunikáció feliratú tábla fogad, ezeken a magyar zászló színei jelennek meg.

6. kép Kultúrák közötti kommunikáció (Forrás: saját fotó)

Ezen találhatóak:

-Lendvai Kétnyelvű Középiskola

-Kárpát - medencei Osztály (Sepsiszentgyörgy)

-Illyés Gyula Gimnázium

-Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium

Ezeken minden magyar nyelven van feltüntetve.

7. kép Tájékoztató célú információs tábla

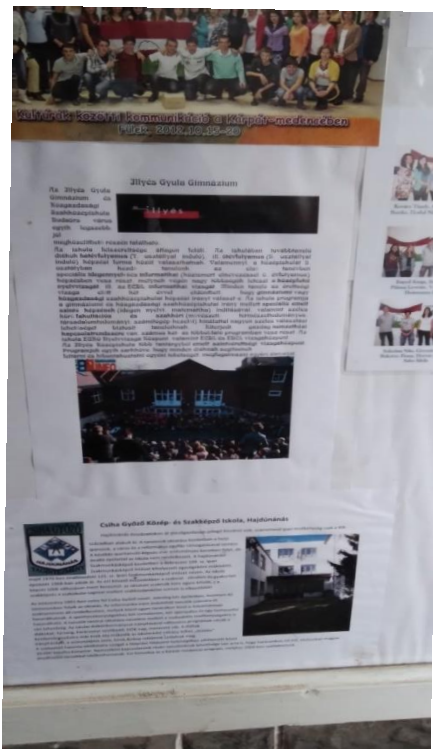

(Forrás: Saját fotó)

8. kép Kirándulás Sepsiszentgyörgyre (Forrás: saját fotó)

9. kép Illyés Gyula Gimnázium tájékoztatója (Forrás: saját fotó)

A folyosón a már végzett diákok tablói tekinthetők meg. Ezeken magyar nyelvű feliratok láthatóak és magyar nyelvű idézetek. Hűen az iskola nevéhez.

10. kép 2019 – ben ballagó diákok tablója (Forrás: saját fotó)

A tanáriban természetesen már több dolgot is találtam, ami csak ukrán nyelvű.

Орієнтовані комплексні тести. Для оцінювання стану фізичної підготовленості учнів 11 (7) класу. *Komplex tesztek. A tanulók fizikai erőnlétének felmérésére*

Спорт для всіх. *Sport mindenkinek*

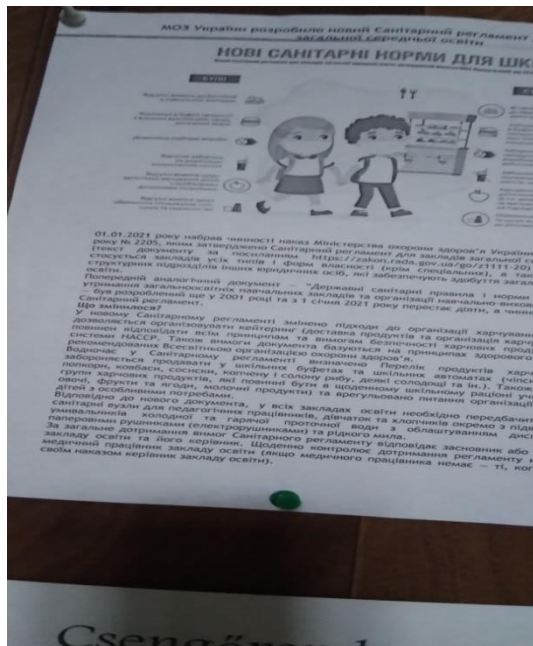
Нові санітарні норми для шкіл. *Új egészségügyi normák az iskolák számára*

Профспілковий куток. *Szakszervezeti sarok*

**Орієнтовні комплексні тести
Для оцінювання стану фізичної
підготовленості учнів І (VII) класу**

Фізичні якості та вправи	Показники			
	Хлопці		Дівчата	
	1	2	1	2
Швидкість: біг 30м с	4,7 і менше	4,8-5,5	4,9 і менше	5,0-5,5
Витривалість: біг 2000 м, хв, с	9,20 і менше	9,21-10,00	10,20 і менше	10,2-11,3
Гнучкість: нахил тулуба вперед із положення сидіння см	+14,0 і більше	+13-+8,0	16,0 і більше	+15-+11,0
Сила: Хл.-підтягування у висі	11 і більше	10-8	-	-
Дів.- підтягування у висі лежачи Або	-	-	18 і більше	17-7
Знання та розгінання рук в упорі лежачи разів	34 і більше	33-22	16 і більше	15-8
Спритність: „Човниковий” біг 45м.с	9,8 і менше	9,9-10,3	11,0 і менше	11,1-11,5
Швидкісно-силові якості: Стрибок у довжину з місяця	225 і більше	224-205	180 і більше	179-160

11. kép Komplex tesztek

12. kép Egészségügyi normák

Forrás: saját fotó

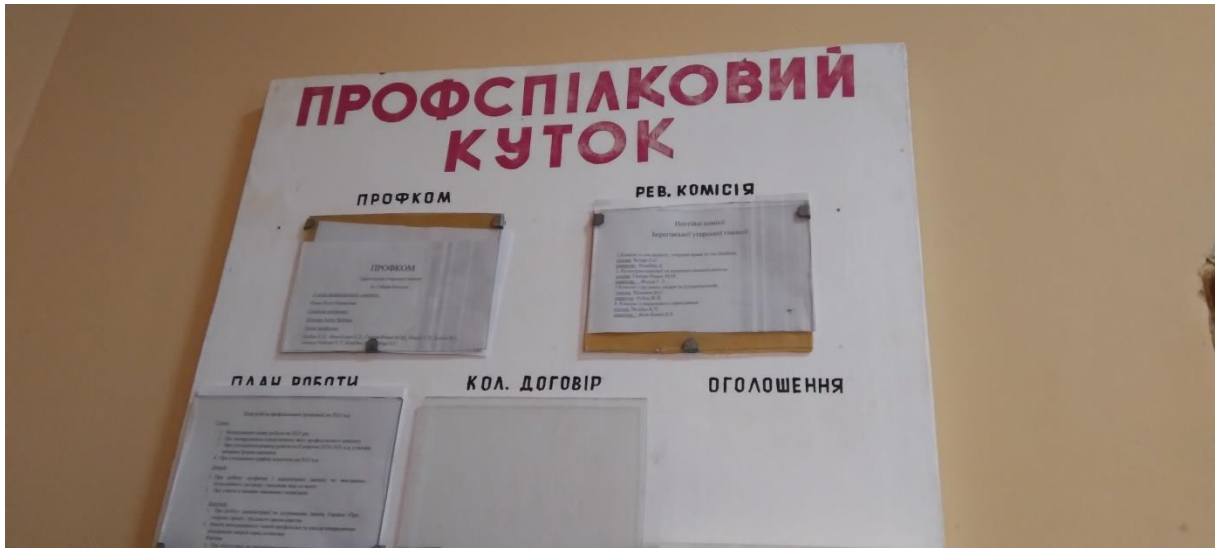
13. kép A sport mindenkié (Forrás: saját fotó)

СПОРТ ДЛЯ ВСІХ

Орієнтовні комплексні тести
Для оцінювання стану фізичної
підготовленості учнів І (VII) класу

Фізичні якості та вправи	Показники			
	Хлопці		Дівчата	
	1	2	1	2
Швидкість: біг 30м с	4,7 і менше	4,8-5,5	4,9 і менше	5,0-5,5
Витривалість: біг 2000 м, хв, с	9,20 і менше	9,21-10,00	10,20 і менше	10,2-11,3
Гнучкість: нахил тулуба вперед із положення сидіння см	+14,0 і більше	+13-+8,0	16,0 і більше	+15-+11,0
Сила: Хл.-підтягування у висі	11 і більше	10-8	-	-
Дів.- підтягування у висі лежачи Або	-	-	18 і більше	17-7
Знання та розгінання рук в упорі лежачи разів	34 і більше	33-22	16 і більше	15-8
Спритність: „Човниковий” біг 45м.с	9,8 і менше	9,9-10,3	11,0 і менше	11,1-11,5
Швидкісно-силові якості: Стрибок у довжину з місяця	225 і більше	224-205	180 і більше	179-160

14. kép Szakszervezeti sarok (Forrás: saját fotó)

Hiszen ezek a dolgok meg kell, hogy feleljenek az állam követeléseinek, elvárásainak. De az iskola nevéhez méltón szinte mindenütt a magyar nyelv dominál.

Például a tantermek ajtaján csak magyar nyelven van feltüntetve a felirat. Sőt, mindegyik magyar népmesei motívumot tartalmaz.

15. kép Ajtófelirat (Titkárság) (Forrás: saját fotó)

15. kép Ajtófelirat (Ukrán tanterem) (Forrás: Saját fotó)

16. kép Ajtófelirat (Informatika terem) (Forrás: saját fotó)

A magyar nyelv fontosságát bizonyítják a tanterekben készített fotók. Például osztálysarok, mely csengőrendet és osztályon belüli ünnepeket tartalmaz.

Ezek egy - egy kisebb közösség, tanulócsoporthoz tartoznak, életét, értékeit mutatják meg nekünk. A tanulók, nagy valószínűséggel, az osztályfőnökkel közösen készítették el, így sokkal inkább magukénak érezték, miközben átérték a közös alkotás, a csoportos munka, az összetartozás élményét.

17. és 18. 19. kép Osztálysarok, órarenddel, névsorral és ünnepnapokkal (Forrás: saját fotó)

Az osztályterekben megtalálhatóak az ukrán címer és himnusz, mellettük mindenütt a magyar szimbólumok is. Ezek jól látható helyen vannak elhelyezve, a tábla fölött.

Szabó Tamás Péter (2013b) tanulmányában arra mutat rá, hogy „az állami és egyházi szimbólumok tehát mintegy kijelölik az életvitelről és a kultúráról folyó párbeszéd kereteit.”

20. kép Ukrán és magyar szimbólumok (Forrás: saját fotó)

21. kép. Magyar Himnusz és Szózat (Forrás: saját fotó)

A tantermek falain megtalálható pannók, kézműves dolgok is a magyar nyelv fontosságáról tanúskodnak.

Ezek az iskolai közösségi belső tereken elhelyezett információhordozók fontos kellékei a folyosóknak, osztálytermeknek, hiszen ezeken a diákok kedvenc témái, az osztályok életének momentumai jelennek meg. S e vizuális információhordozók nem pusztán dekorációk, hanem fontos szerepük van az iskola és/vagy az osztály, mint közösség, mint csoport arculatának megformálásában (Szabó Tamás Péter 2013c).

22. kép Kvilinggel díszített ige (Forrás: saját fotó)

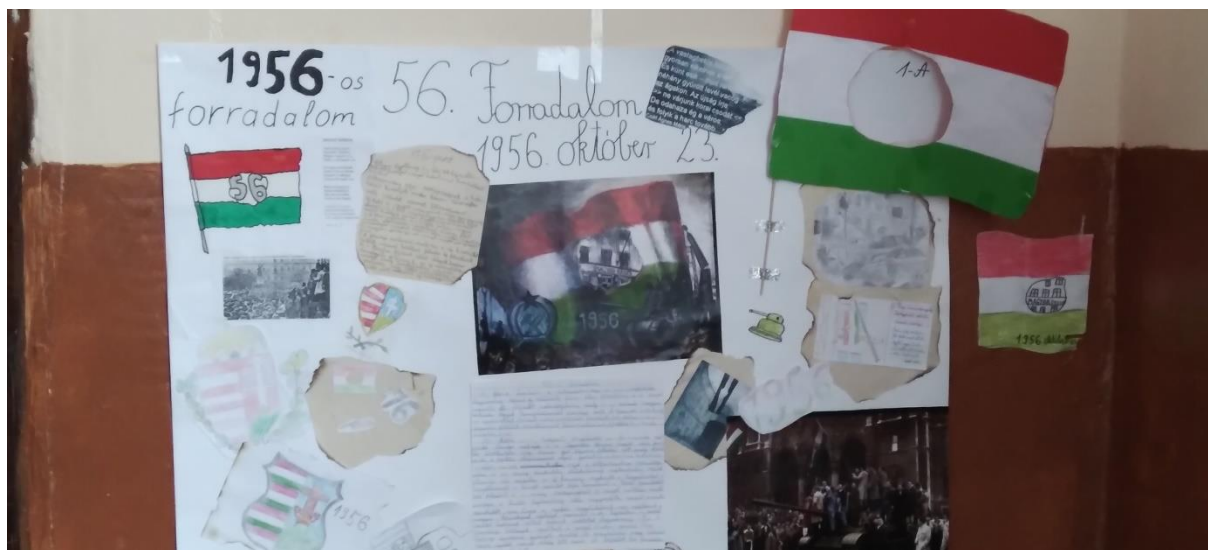

23. kép Fali Pannók (Forrás: saját fotó)

Több faliújság, szemléltető is magyar nyelvű, akár a diákok által készített, akár megvásárolt, vagy a magyar állam általi támogatásból „származó”.

24. kép Faliújság az 1956-os forradalomról (Forrás: saját fotó)

25. kép Természetsarok (Forrás: saját fotó)

26. kép Az 1848–1849-es szabadságharc (Forrás: saját fotó)

Látható, hogy a diákok is bekapcsolódnak az elkészítésükbe, mellyel aktív alkotói, újraalkotói lesznek egy-egy esemény felelevenítésének (Szabó Tamás Péter 2013b). Ezek a faliújságok nemcsak dekorációként szolgálnak, hanem nagyon sok esetben iránymutatói lesznek a jövő generációinak, fontos ismeretanyaggal bírnak, értékteremtői szerepük felerősödik.

27. kép Magyar fejedelmek (Forrás: saját fotó)

Mindezek mellett a diákok valószínűleg jobban és könnyebben tudják értelmezni magyar nyelven, mintha ukrán nyelvű lenne.

Ahogy Shohamy megjegyzi: „... a nyelvi jelek jelenléte (vagy hiánya) a köztérben üzenetet közvetít, szándékosan vagy nem, tudatosan vagy nem, ami a maga során befolyásolja, manipulálja vagy de facto megköti a nyelvpolitikai döntéseket” (Shohamy 2006: 110).

Az iskola udvarára kilépve, az épület falán több emléktábla is ékeskedik, melyek magyarságérzést növelik és tudatják az odaérkezővel.

„Az iskolában található vizuális elemek fogyasztása tehát szintén több ezer órás elfoglaltság egy diák számára az évek során – nem mindegy tehát, milyen egy iskola tárgyi kultúrája” – állapítja meg Szabó Tamás Péter (Szabó 2013a). NorrisBrock Johnson (1980) egy amerikai iskolában végzett kutatása alapján megállapítja, hogy a falakra helyezett szimbólumok az amerikai öntudatot és a nacionalizmust erősítik a diákokban, miközben erősen uniformizálják a gondolkodásukat. Ezen elképzelést továbbgondolva a kisebbségek tekintetében tehát nem mindegy, hogy az iskola, s ezen belül a kisebbségi nyelven oktató iskola falára milyen szimbólumok, s milyen nyelvű információhordozók kerülnek fel.

28. és 29. kép A gimnázium udvarán található emléktáblák – Dr. Bellyei László és Dsida Jenő

Forrás: saját fotó

30. kép Emléktábla – Kerényi Gyula (Forrás: saját fotó)

31. kép Polónyi Károly és Jolán – festőművész testvérek (Forrás: saját fotó)

Az udvaron található a Székely - kapu, mely szintén fontos jelképe az Anyaországtól elszakadt magyaroknak.

V. A NAGYBEREGI REFORMÁTUS LÍCEUM NYELVI TÁJKÉPÉNEK JELLEMZŐI

A Líceumhoz érkezve, az épület homlokzatán egy magyar nyelvű bibliai idézet fogad, alatta pedig a líceum neve.

32. kép ANagyberegai Református Líceum homlokzata (Forrás: saját fotó)

A főbejárat két oldalán található a líceum névtáblái, az egyik ukrán nyelvű a másik magyar nyelvű.

33. kép A líceum ukrán nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

Ezeknél nem tűnik ki jellemzően az ukrán nemzeti szín, hiszen a tábla alapszíne a fehér, de természetesen mindkét esetben megtalálható rajtuk az ukrán címer.

34. kép A líceum magyar nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

A folyosón magyar nyelvű képek, falíújságok fogadnak és természetesen a diákok tablói. Ezeknek értékteremtő szerepük van, és befolyásolják az identitástudatot is.

35. kép Végzős diákok tablója (Forrás: saját fotó)

36. kép Faliújság a líceum történetéről (Forrás: saját fotó)

37. kép Egy kis történelem....sokszínűség (Forrás: saját fotó)

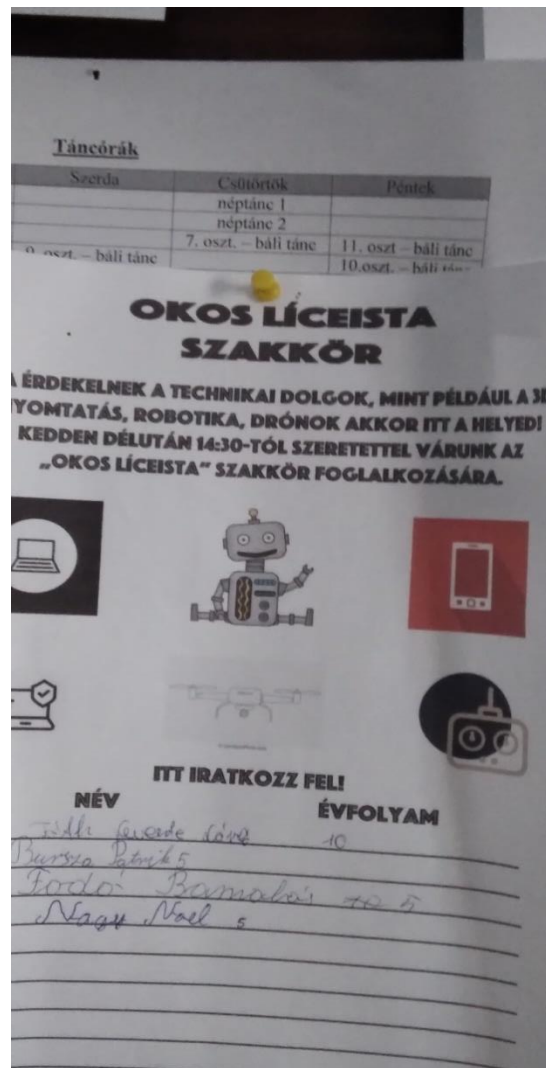
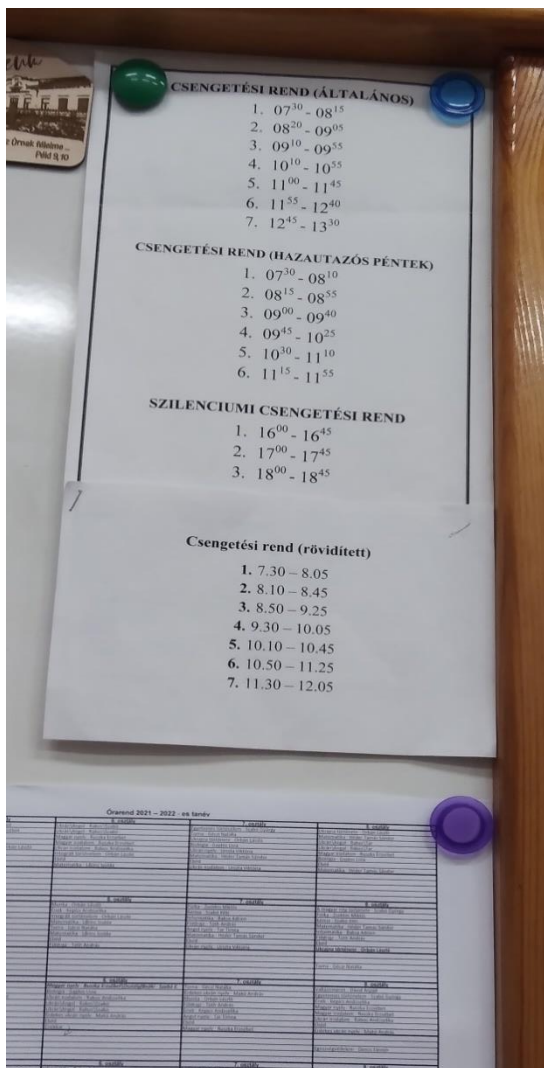

Ezekon kívül találkozhatunk itt hirdető, tájékoztató jellegű táblákkal, melyek többnyire szintén magyar nyelvűek.

Zongoraórák,

Okos liceista szakkör,

Csengetési rend

38. kép Csengetési rend és szakköri foglalkozások (Forrás: saját fotó)

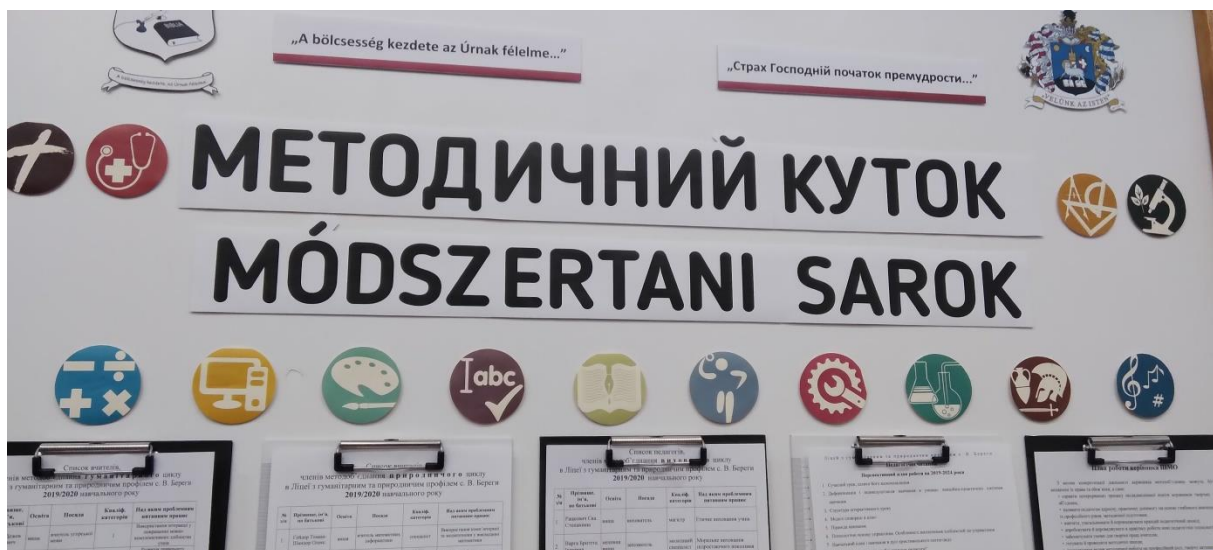
Szabó Tamás Péter (2013a) megállapítása szerint nem mindegy, hogy a diákokat az iskolában milyen tárgyi kultúra veszi körül. E vizuális hatás több részről tevődik össze, melyhez az iskolaépület külső megjelenése, az intézmény névtáblája, a falíújságok, hivatalos közlemények, osztállysarkok ugyanúgy hozzátartoznak, mint a legkisebb falfirka.

39. kép Zongoraórák kezdésének időpontjai (Forrás: saját fotó)

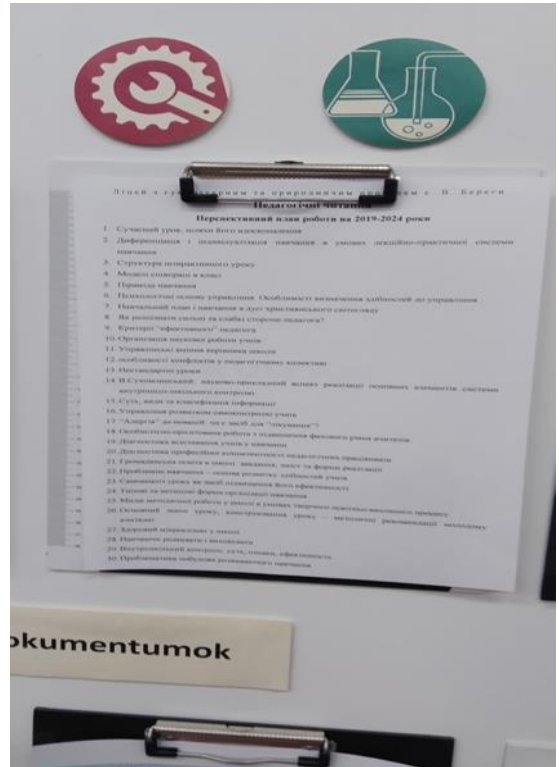
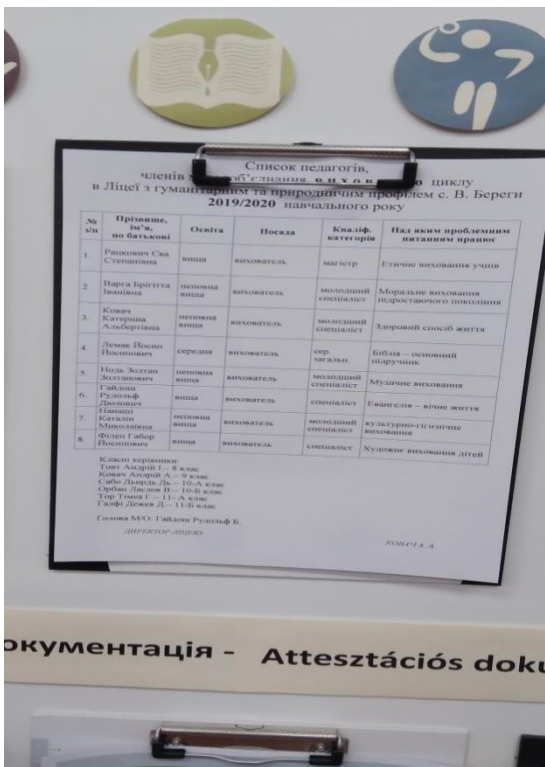
Zongoraórák					
Időpont	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
14:00-14:30	Szabó Szabolcs	Bocskor Fruzsina	Énekkor 7-9	Bocskor Fruzsina	Zenehallgatás Haladók
14:30-15:00	Biró Péter	Halász Viktória		Halász Viktória	
15:00-15:30	Lőrincz Anna	Kázmér Gabriella	Biró Péter	Lőrincz Anna	Kezdők
15:30-16:00	Kertész Tamás	Ábrány Gabriella	Kertész Tamás	Ábrány Gabriella	
16:00-16:30	Molnár Szintia	Kovács Vivien	Bundás Péter	Gabriella	
16:30-17:00	Deme Hajnalka	Rjaboszka Anna-Bella	Deme Hajnalka	Kovács Vivien	
17:00-17:30	Ignác Viktória	Selaj Viktória	Szabolcs Szabolcs	Selaj Viktória	
17:30-18:00	Bundás Péter	Tóth Noémi	Molnár Szintia	Rjaboszka Anna-Bella	
18:00-18:30	Kopasz Beatrix		Kopasz Beatrix		

A tanárban már találhatóak, természetesen, ukrán nyelvű dokumentumok is, hiszen vannak olyan dolgok, melyeket kötelezően ukrán nyelven kell közölni. Ezek adminisztratív szövegek, hivatalos utasítások. Melyek többnyire normatív jellegűek és egynyelvűek (ukrán)

40. kép Módszertani sarok (Forrás: saját fotó)

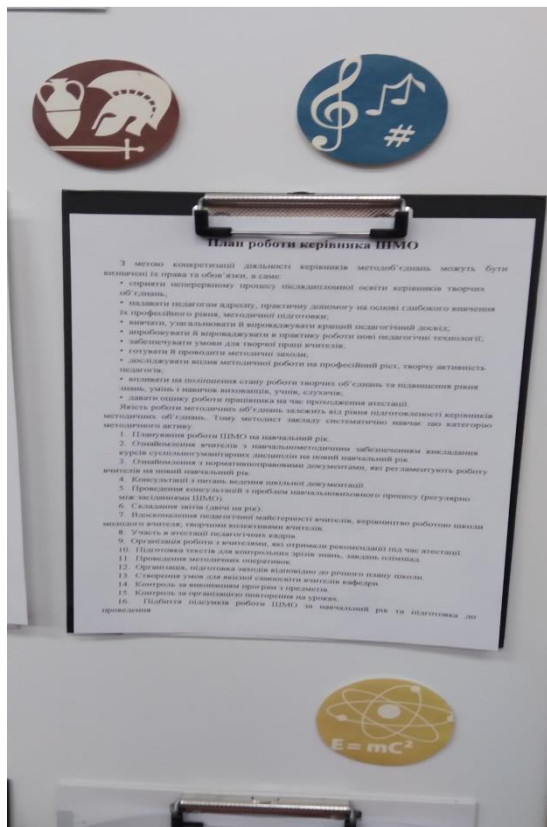

Szabó szerint „az iskolai nyelvi tájképet nemcsak a törvények és szabályozások határozzák meg, hanem az adott intézmény vizuális színtereinek gyakorlati felhasználása. A homlokzaton, falakon megjelenő feliratok és a kulturális szimbólumok segítenek eligazodni a különböző kulturális és nyelvi ideológiák között” (Szabó 2015: 26).

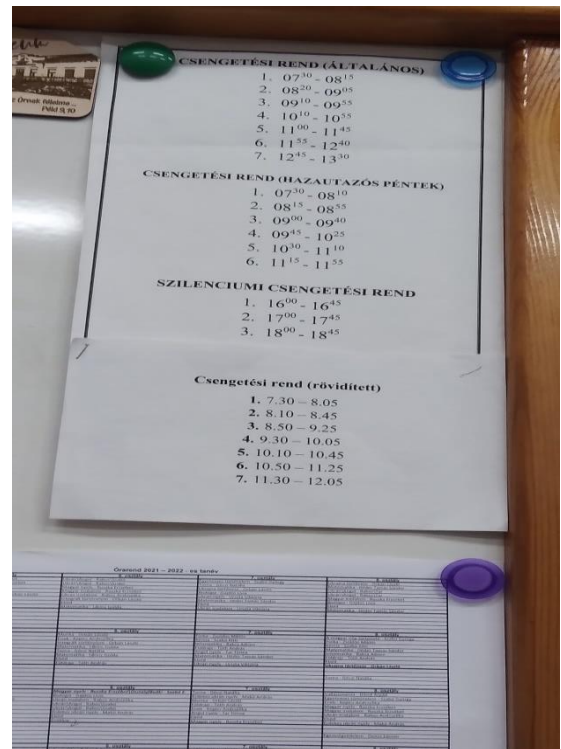
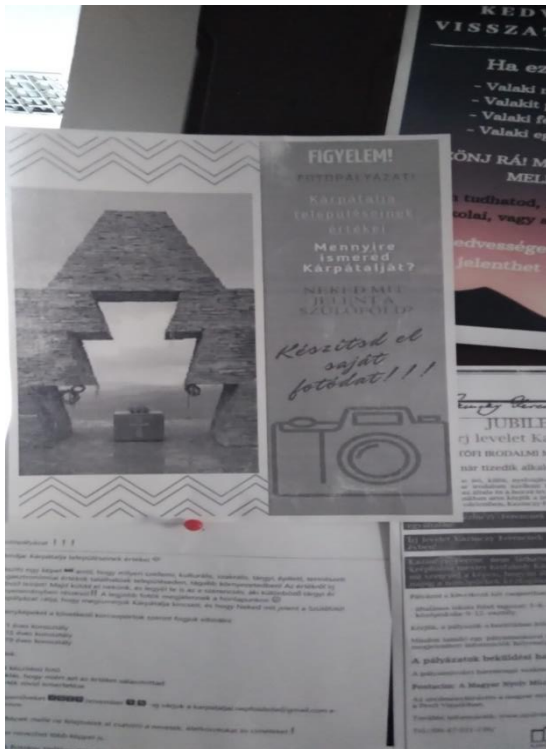

41. kép Attestációs dokumentációk (Forrás: saját fotó)

42. kép Osztályfőnökök munkaterve (Forrás: saját fotó)

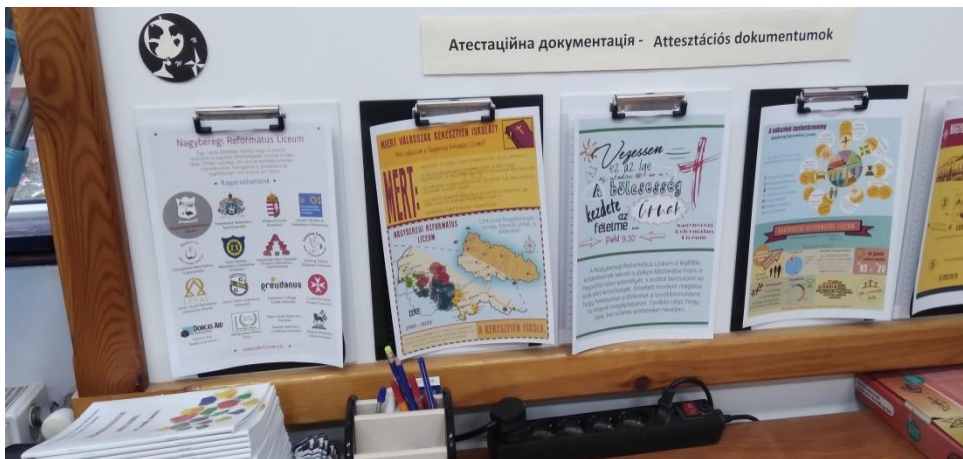

De itt is vannak csak magyar nyelvű vagy kétnyelvű dokumentációk is:

43. és 44. kép Felhívás fotószakkörre , szilenciumi csengetési rend (Forrás: saját fotó)

45. kép Attesztációs dokumentumok (Forrás: saját fotó)

Mint kétnyelvű feliratok az intézmény tanulói számára az informális nyelvtanulási lehetőséget is biztosíthatják.

46. kép Órarend (Forrás: saját fotó)

A tantermek ajtaján magyar- vagy kétnyelvű feliratok fogadnak:

47. kép Ajtófelirat a tanárin – csendet kérünk! 48. kép Ajtófelirat (ukrán, magyar nyelvű)

Forrás: saját fotó

Szabó Tamás Péter szerint a keresztény iskolák a nemzeti alaptantervet követik, így az oktatás tartalma ezekben ugyanaz, mint más alapfokú iskolákban. Működésük keresztény világnézeten és értékeken alapul, amelyek mind a hétköznapi működési kultúrában, mind pedig különféle rendezvényeken, eseményeken és ünnepeken jutnak érvényre.

Hangsúlyozandó, hogy bár a vallásos műveltségre való hivatkozás szembeűnő, mégsem elszigetelten, hanem más műveltségekbe integrálva jelenik meg. Biblikus és nem-biblikus témák, diákok művészeti munkái, tankönyvek, finn és angol nyelvű szövegek vegyesen: mindezek azt mutatják, hogy sokféle műveltség keresztesződik az iskolai gyakorlatokban. Emellett megjegyzendő azonban, hogy a biblikus-vallásos műveltségnek mégis kiemelkedő

szerepe van az iskolai nyelvi tájképben, hiszen egyedül „a hét igeversének” van állandó helye a tantermek vizuális programjában; nem találkozunk például „a hét matematikai problémájával”, „a hét költeményével” vagy „a hét műalkotásával.” –Szabó 2017

A Nagyberegi Református Líceumban is megfigyelhető, hogy előtérben van a vallás, integrálva van minden tantárggyal, de fontos a vallási erkölcs betartása. Ezekösszekapcsolódva erősítik a diákok keresztény műveltségének kiépülését: itt tehát az iskolán kívül szerzett műveltség is beépül az iskolai műveltségbe. Az imát mint közösségi és személyes interakciós rutint több tárgyi eszközzel is szorgalmazza az iskola, a Biblia olvasása pedig közös program szerint zajlik.

A nyelvi tájkép szerves kísérője egész életünknek, hiszen akárhová megyünk, akárhová nézünk, informatív világunkban szinte mindenütt találkozunk valamilyen vizuálisan közölt/közzétett nyelvi információval. (Karmacsi).

Szabó Tamás Péter Iskolák nyelvi tájképe című sorozatának első tanulmányában leírja, hogy a diák az iskolában nézelődik, bámulja a falat, böngészgeti a faliújságot, ha unatkozik, esetleg ő is rajzol vagy ír valamit a padra vagy a falra stb. Ezek összességében meghatározzák azt, hogy a látottak és hallottak alapján hogyan fog gondolkodni a társadalomról, mit fog értéknek, követendőnek tartani a későbbi életében.(Szabó 2013)

VI. A NAGYBEREGI DOBRAI PÉTER KÖZÉPISKOLA NYELVI TÁJKÉPÉNEK JELLEMZŐI

A Dobrai Péter iskola kéttannyelvű intézmény. Az épület főbejáratánál két névtábla fogad, magyar és ukrán nyelvű, amely már a 2021 – es reformnak megfelelően az iskola új nevét tartalmazza.

49. kép A Dobrai Péter Középiskola ukrán nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

50. kép A Dobrai Péter Középiskola magyar nyelvű névtáblája (Forrás: saját fotó)

Mindkettőn megjelenik az ukrán címer, és az ukrán zászló színeiben készült el mindkét névtábla.

Az előtérbe lépve a falon találjuk az ukrán és a magyar szimbólumokat.

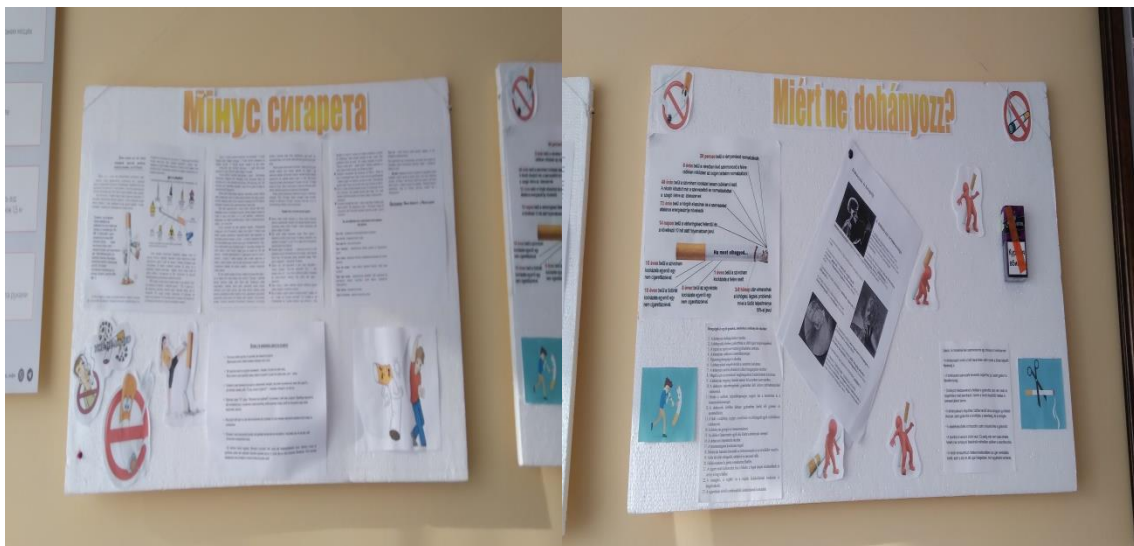
51. kép Ukrán és magyar szimbólumok valamint Nagyberég címere (Forrás: saját fotó)

Középen a falu címere, melyben ötvöződnek mind a magyar és az ukrán jelképek színei. A település neve pedig mindkét nyelven megjelenik. Az ukrán himnusz kék – sárga alapon, míg a magyar himnusz trikolor alapon jelenik meg.

A folyosón faliújságok, tablók és más jellegű képek találhatóak.

52. és 53. kép A cigaretta káros hatásairól ukrán és magyar nyelven (Forrás: saját fotó)

Ezek magyar és ukrán nyelvű tájékoztatók, melyek mindenki számára érthetőek, felhívják a figyelmet a dohányzás káros hatásaira. Ezek esetében nincs szembevetendő különbség, ha a táblák színeit vesszük figyelembe.

Mivel az iskola kéttannyelvű, de a ballagók tablója közös, ezért mindkét nyelven megtalálható rajta az intézmény neve, és az idézetek is magyar és ukrán nyelven is megjelennek. Sőt a ballagási ünnepek is közösen zajlanak és azok is két nyelven.

54. kép A 2021- ben végzett diákok tablója (Forrás: saját fotó)

Az egészség megóvására, higiéniai szabályok betartására vonatkozó szabályok ukrán nyelvűek, de az evakuációs terv és a gyorssegély hívószámok két nyelven is megtalálhatóak.

55. kép Tájékoztató a higiénia betartásáról (Forrás: saját fotó)

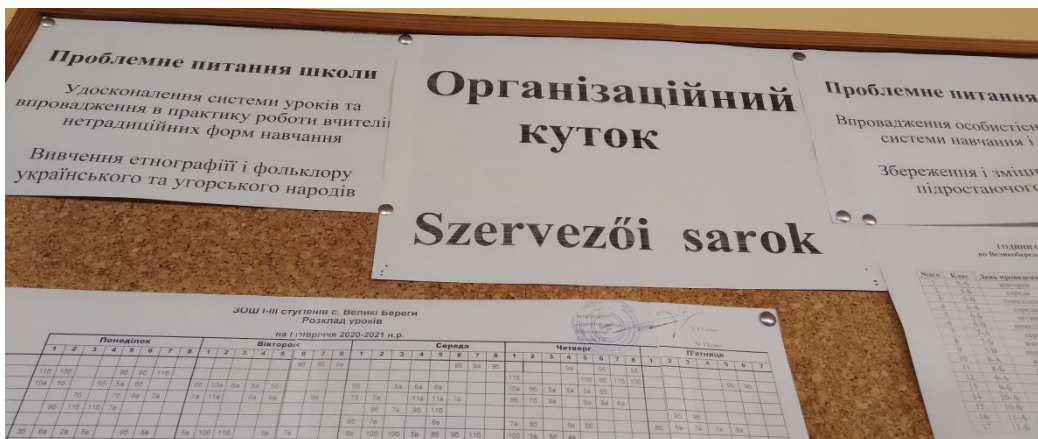

56. kép Evakuációs terv (Forrás: saját fotó)

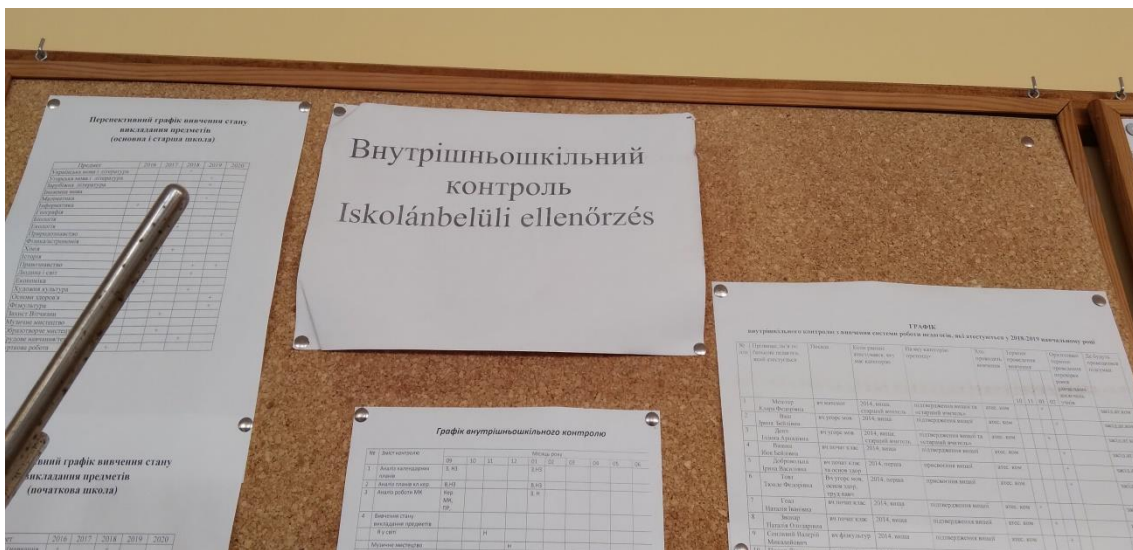

A tanárban a dokumentáció ukrán nyelvű, de a címek két nyelven is fel vannak tüntetve.

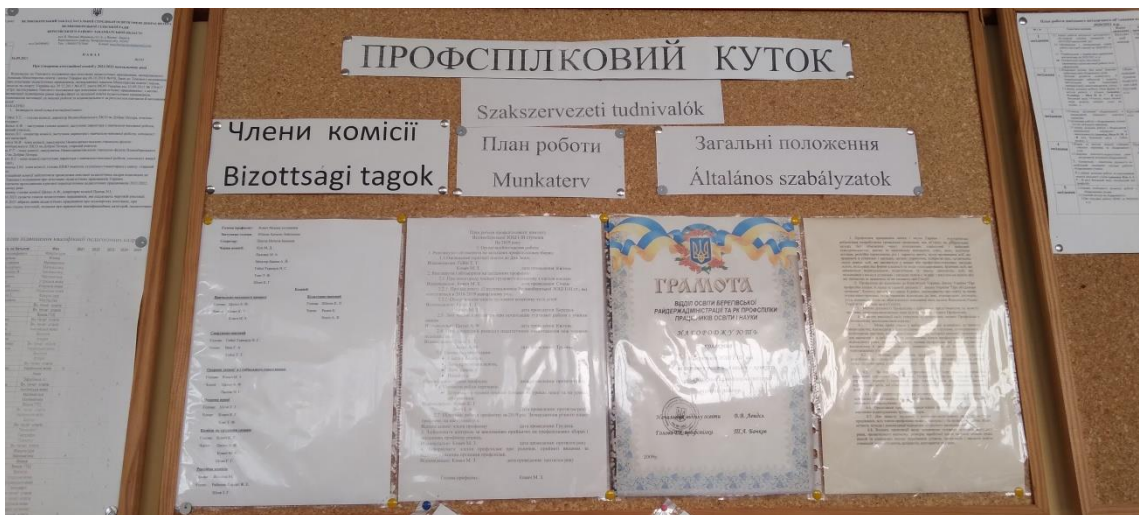
57. kép Szervezői sarok (forrás: saját fotó)

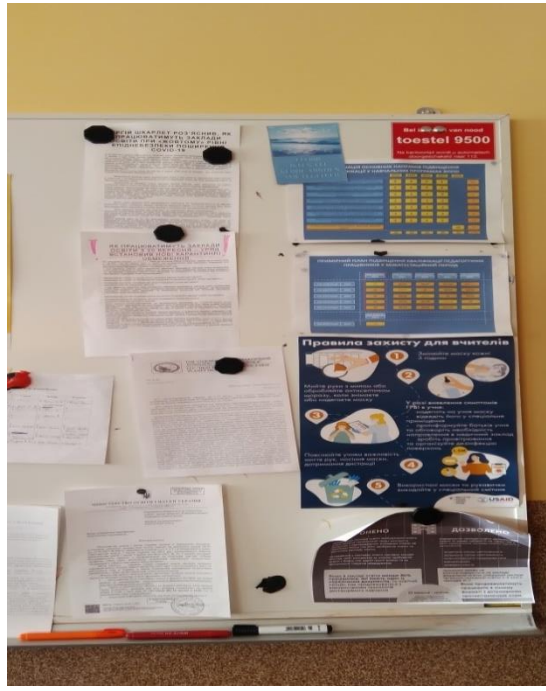
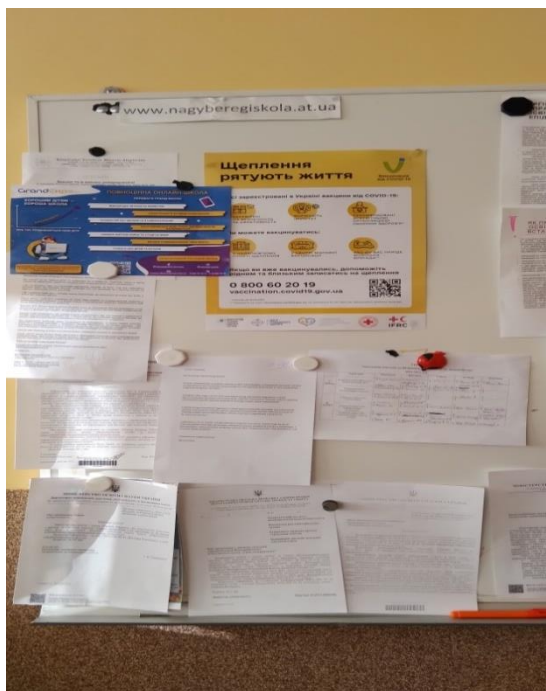

58. kép Iskolán belüli ellenőrzések (Forrás: saját fotó)

59. kép Szakszervezeti sarok (Forrás: saját fotó)

60. és 61. kép Aktuális információt tartalmazó táblák

(Forrás: saját fotó)

A tanterekben az osztállysarok magyar nyelvű. Megtalálható rajta a magyar és az ukrán himnusz , címer és zászló.

62. kép Osztálysarok – ünnepnapokkal, névsorral valamint ukrán és magyar szimbólumokkal (Forrás: saját fotó)

A névsor, a szülői tanács és a születésnapok magyarul vannak felírva.

Az osztályban található más szemléltető, képek csak magyarul vannak jelen.

63. kép Tanácsok a tanulóknak, színes képek (forrás: saját fotó)

Az alsó osztályosok folyosóján találtam olyan jellegű szemléltetőket, melyek három nyelvűek – magyar, ukrán, angol. Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy azt szeretnék, hogy a tanulók bizonyos fogalmakat mindhárom nyelven ismerjék, és mint tudjuk a vizuális tanulás hatékony módszer.

64. kép A hónapok nevei magyar, ukrán és angol nyelven (Forrás: saját fotó)

65. kép Varázsszavak és – mondatok magyar, ukrán és angol nyelven (Forrás: saját fotó)

Mint láhattuk az intézmény kétnyelvűségét hűen tükrözik az itt található különböző dokumentációk, fali újságok, hirdetések.

Az iskolai nyelvi tájkép tanulmányozásának egyik előfutára Johnson volt, aki amerikai egyesült államokbeli osztálytermeket járt végig. Arra volt kíváncsi, milyen jelentősége van a tárgyi környezetnek az oktatás kultúrájának kialakításában. Kvantitatív és kvalitatív elemzése egyaránt arra mutattak rá, hogy a tárgyi kultúra tanárok által irányított, tudatos megalkotása a helyi és a nemzeti kultúra integrálását célozta.

VII. ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

Az általam vizsgált intézmények, mondhatom, hogy több hasonló jegyet hordoznak, mint különbözőt. Mivel mindhárom iskola Ukrajnában található, ezért természetesen mindenhol jelen kell, hogy legyenek az államra vonatkozó jegyek.

A Bethlen Gábor Líceumban és a Református Líceumban talán kicsivel nagyobb számban fordulnak elő magyar nyelvű feliratok, táblák, mint a kéttannyelvű Dobrai Péter Középiskolában.

Mindhárom iskolában a névtáblák magyar és ukrán nyelven is ki vannak helyezve. A Bethlen Gábor Líceum és a Dobrai Péter Középiskola esetében a névtáblák nemzeti színűek – azaz sárga – kék – a Református Líceum homlokzatán azonban fehér alapon fekete színű betűk láthatóak. Természetesen minden esetben megjelenik a táblákon Ukrajna címere, ami az Ukrajnához való tartozást szimbolizálja. Az előtérben nem minden esetben vannak jelen az ukrán és a magyar szimbólumok, de kivétel nélkül minden intézmény osztálytermében viszont ott vannak, úgy az ukrán, mint a magyar jelképek. A tantermek falait inkább magyar nyelvű képek, szemléltetők, faliújságok, tablók, osztállysarkok díszítik. A Dobrai Péter Középiskolában viszont az ukrán osztályokban ezek mind ukrán nyelven jelennek meg, de a magyar tantermekben magyarul. Azonban itt is találhatóak például kétnyelvű osztállysarkok. Ezek gyári készítésűek, melyeket csak bizonyos dolgokkal, például névsor, ünnepnapok, órarend stb., kell kitölteni. Ezek megkönnyítik a pedagógusok munkáját.

Az osztályok többségében központi helyet foglalnak el a szimbólumok, osztállysarkok mellett vagy akár annak részeként vannak jelen. Valahol a tábla fölött vannak elhelyezve. Minden esetben egymás mellett jelennek meg a magyar és az ukrán jelképek.

A színes szemléltetők, képek, idézetek mind magyar nyelven kapnak helyet a falakon, melyek nagy mértékben befolyásolják az itt tanuló diákok identitását.

A folyosókon található hirdetmények, tablók, faliújságok magyar nyelvűek mind a Bethlen Gábor Líceumban és a Református Líceumban is. Ezek alól kivételt képeznek a Beregi Középiskola folyosói, hiszen kéttannyelvű intézmény lévén minden megtalálható úgy ukránul, mint magyar nyelven. Sőt az alsó osztályosok folyosóján még egy harmadik nyelv is jelen van, az angol. Hónapok nevei és illemkockák ukrán, magyar és angol nyelven is ki vannak helyezve. Ez a másik két intézményben nem figyelhető meg.

Az általam vizsgált iskolák mindegyikében a tanárban az ukrán nyelv dominál. Hivatalos dokumentációk és más fontos államilag kiadott papírok ukránul vannak kifüggesztve. Természetesen megjelenik egy – egy kiírás magyar nyelven is, de ez inkább csak a címekre jellemzően.

Az ajtókon található névtáblák változóak. A Református Líceumban kétnyelvű, a Beregi Középiskolában a magyar osztályokon magyar, az ukrán osztályok ajtóin ukrán jelzés áll: 3 А, 6 Б. A Bethlen Gábor Líceumban minden terem ajtaján csak magyar nyelvű felirat áll, magyar népmesei motívummal díszítve. Még az „ukrán kabinet” is magyar nyelvű. Mindezek hűen bizonyítják az itt dolgozó pedagógusok és az itt tanuló diákok identitását.

Ezek az iskolák azon fáradoznak, hogy az itt tanuló gyerekek, diákok megismerjék, megtanulják és továbbadják a magyar nép hagyományait, kultúráját, hogy maréknyi magyarságunk megmaradjon. Bár nem töltöttem hosszú időt ezen intézmények egyikében sem, de a falakon, folyosókon osztályterekben található szemléltetők, névsorok, hirdetések stb., mind erről árulkodnak és tesznek bizonyosságot.

A diákokra az iskolában eltöltött hosszú évek jelentős hatással vannak arra nézve, hogy a látottak és hallottak alapján hogyan fog gondolkodni a társadalomról, mit fog értéknek, követendőnek tartani a későbbi életében.

A nyelvi és nyelvoktatási ideológiák és az iskolai nyelvi tájkép elemeinek kapcsolata tükröződik az iskolai nyelvi tájkép elemzésében. Bár mindegyik iskola egy sajátos nyelvi tájképpel rendelkezik, a közös jegyek, tulajdonságok elemzése megmutat valamit a rejtett tantervből a különböző nyelvek tanítási gyakorlatán keresztül. Természetesen nem lehet csupán a nyelvi tájkép produktumait kiemelni a tájkép egészéből – mint említettük, a nyelvi tájkép egy igazi ökoszisztéma, ahol mindenkinek, a résztvevőknek, a helyszíneknek, az időnek és a vizuális nyelvi elemeknek megvan a sajátos szerepük. A fentről lefelé ható nyelvpolitikai és nyelvvideológiai döntések az államnyelv oktatását támogatják, míg az alulról felfelé történő törekvések egyrészt az anyanyelvi dominanciát, másrészt a rejtett tanterv megmutatkozását segítik. A fentről lefelé ható erők az intézményt képviselik, a szabályozó-normatív viszonyokat. A tanári támogatás és a tanulók aktivitása, vagyis az alulról felfelé ható nyelvoktatási törekvések megmutatkoznak a tantervek falain található vizuális nyelvi elemekben, bár sajnálatos módon a felsőbb osztályokban ezek száma fokozatosan csökken. A székelyföldi iskolai nyelvi tájkép egy többnyelvű környezetet sejtet, amely egyre

trendibbé válik. Az adott nyelvválasztás az információs értéket közvetítő tartalom túl a szimbolikus értéket is képviseli – írja tanulmányában Karmacs Zoltán kárpátaljai magyar kutató, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója.

VIII. ÖSSZEFOGLALÁS

A nyelvi tájkép nagy általánosságban a közterületeken látható feliratokat jelenti. A nyelvi tájkép alakulásáategyek mellett a különböző rendeletek és törvények is meghatározzák. A nyelvi tájkép azt mutatja meg, hogy kik élnek az adott helyen, milyen nyelvet beszélnek és milyen az általuk használt másik nyelv (ha van ilyen). Fontos, hogy ezek a nyelvhasználati formák előtérbe kerüljenek, hiszen amelyik nyelv nem látható, az tulajdonképpen nem is létezik.

Kárpátalja magyar közössége az 1980-as évek vége óta törekszik arra, hogy a magyar nyelv egyre több funkcióban legyen használatos a vidéken. A régió magyarok lakta sávjában ma már teljesen természetes, hogy a magyar – természetesen más nyelvek mellett – hangsúlyosan jelen van a nyelvi tájképben, és egyre több közterületi kiírás látható/olvasható magyarul szerte a régió városaiban és falvaiban, a közutak mentén stb. (Beregszászi 2005, Csernicskó 2014b, Laihonon–Csernicskó 2017, Hires-László 2015, Karmacsi 2014a, 2014b, Tóth 2014a, 2014b). Az utóbbi egy-két évben azonban ismét egyre több nem magyar nyelvű felirat, kiírás jelent meg a kárpátaljai magyar nyelvterület szimbolikus terében. Mindez annak ellenére történik, hogy a 2012-ben elfogadott és 2018 februárjáig hatályos ukrán nyelvtörvény a korábbiakhoz képest szélesebb jogokat biztosított a magyar nyelv használatára, egyebek mellett a nyelvi tájképben is (Tóth–Csernicskó 2014).

Terepmunkám során a három vizsgált intézményben (mégpedig a Beregszászi Magyar Gimnáziumban, a kéttannyelvű Nagyberegi Középiskolában, valamint a Nagyberegi Református Líceumban) összesen 90 fotót készítettem. A kutatás célja a három oktatási intézmény nyelvi tájképének feltérképezése volt.

A Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban (újabb nevén: Líceumban) 42 felvételt készítettem. Ezek legnagyobb többsége (76 százaléka) magyar nyelvű volt, a többi kiírás nyelve az államnyelv volt. Érdekes, hogy az intézményben egyetlen angol nyelvű feliratot sem sikerült lefotóznom, annak ellenére, hogy az angol nyelvet – természetesen – oktatják idegen nyelvként az iskolában (1. táblázat).

1. táblázat. A Bethlen Gábor Magyar Líceum nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve

Magyar	Ukrán	Angol
76%	24%	0
	Összesen 42 fotó	

A Nagyberegi Református Líceumban készült fotók száma 24 volt. Itt 18 magyar, 6 ukrán és 0 angol nyelvű kiírást találtam. Ebben az intézményben nincs olyan magas fölényben a magyar nyelvű táblák, feliratok száma az ukránnal szemben, mint a Bethlen Gábor Líceum esetében (2. táblázat).

2. táblázat. A Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve

Magyar	Ukrán	Angol
75 %	25%	0
	Összesen 24 fotó	

A Dobrai Péter Középiskolában összesen 24 fotót készítettem, melyekből 10 magyar, 12 ukrán és 2 angol nyelvű volt. Az előző két intézménnyel szemben a szintén Nagyberegi községben található Dobrai Péter Középiskolában megváltoznak az arányok a nyelvi tájképben. Ebben az oktatási intézményben átveszik a dominanciát az ukrán nyelvű kiírások, sőt, még megjelenik egy harmadik nyelv is, az angol, ami a Bethlen Gábor Líceum és a Református Líceum esetében nem volt megfigyelhető (3. táblázat).

3. táblázat. A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve

Magyar	Ukrán	Angol
40 %	50 %	10%
	Összesen 24 fotó	

Összevetve a három intézményt, a kéttannyelvű iskola kivételével a másik kettőben nagy számban a magyar nyelvű kiírások vannak vezető helyen. Legnagyobb különbségi arány a Bethlen Gábor Líceumban figyelhető meg, itt majdnem négyszer több a magyar nyelvű kép, mint az ukrán. A Református Líceum esetében háromszor több a magyar nyelvű kiírás az ukránnal szemben.

Jól látható, hogy a Bethlen Gábor Líceumban és a Református Líceumban is a magyar nyelv dominál, de a Dobrai Péter Középiskolában megfordul az arány és az ukrán nyelv veszi át a vezető helyet.

Nyilvánvaló, hogy azt a nyelvet használják, mely elér a közösséghez, és amely nyelvet a többség használ. Vagyis azt a nyelvi tájképet, amely „hatással” van a „környezetre”.

Az iskolákban található szemléltetők összességében, tanulási célúak, tájékoztató jellegűek, figyelmeztető és egyéb táblák (tablók, ajtófeliratok, idézetek stb.) Ezek megoszlása a következőképpen alakul intézményi bontásban.

A Bethlen Gábor Magyar Líceumban a feliratok túlnyomó többsége (41 százalék) tájékoztató, információs jellegű. Második helyen állnak a tanulást segítő kiírások, például az iskolai szemléltetőkön (4. táblázat).

4. táblázat. A Bethlen Gábor Magyar Líceum nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint

Figyelmeztető	Tájékoztató	Tanulási célú	Egyéb
5%	41 %	36 %	18 %

Hasonló a helyzet Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképében található feliratok funkció szerinti megoszlása tekintetében is, csak itt még nagyobb a tájékoztató jellegű kiírások előfordulási aránya: 60 százalék. Ezek a kiírások elsősorban arról informálják az olvasóikat, hogy merre található az iskolai étkezdé, hol van a tanári, stb. A feliratok egynegyede az oktatást segíti (5. táblázat).

5. táblázat. A Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint

Figyelmeztető	Tájékoztató	Tanulási célú	Egyéb
10 %	60 %	25 %	5%

A Dobrai Péter Középiskolában csaknem egyformán és arányosan oszlik meg a tájékoztató jellegű, a tanulási/tanítási célú, illetve a figyelmeztető feliratok aránya (6. táblázat).

6. táblázat. A Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint

Figyelmeztető	Tájékoztató	Tanulási célú	Egyéb
25 %	33 %	33 %	9 %

Az előző ábrák adataiból jól látható, hogy legnagyobb arányban a tájékoztató jellegű táblák fordulnak elő mindhárom általam vizsgált intézményben, majd a tanulási célú követi, ami arányaiban eltér, de minden iskolában a második helyet foglalja el. A figyelmeztető táblák aránya elég csekély, de ebben a típusban a Dobrai Péter Középiskola kiemelkedő helyet kap, hiszen itt található a legtöbb figyelmeztető típusú tábla. Viszont a Beregszászi Gimnáziumban pedig az egyéb táblák többségben fordulnak elő, a másik két intézményhez viszonyítva.

A különböző típusba sorolható táblák nyelvi megoszlásáról az mondható el, hogy a (például az életveszélyre, a magasfeszültségű vezetékre, a menekülési útvonalakra) figyelmeztető kiírások szinte kivétel nélkül az államnyelven, vagyis ukránul kerültek kihelyezésre mindhárom oktatási intézményben, ami arra utalhat, hogy ezeket a feliratokat elsősorban nem az iskolák tanulói, pedagógusai és alkalmazottai számára helyezték ki, hanem az ellenőrző hatóságok előírásai miatt. Az angol nyelv kizárólag a tanulási/oktatási céllal kihelyezett feliratokon jelenik meg, már ahol megjelenik egyáltalán.

Az általam vizsgált három intézmény fontos szerepet tölt be a felnövekvő nemzedék nevelésében, hiszen a diákok egészen kicsi koruktól szívják magukba a tudást, ezért nagyon fontos, milyen nyelvi környezetben nevelkednek és milyen nyelvi kultúra veszi őket körül, és az sem mellékes, majd mit tudnak ezekből továbbvinni és továbbadni.

Bízom benne, hogy a jelen események nem fogják rossz irányba terelni a nyelvvel kapcsolatos dolgokat, és az eddig elért sikerek nem fognak háttérbe szorulni, vagy a visszájára fordulni. Hiszen egy nyelv addig él, míg használják, beszélik azt, és ehhez természetesen hozzátartozik annak a közösségnek a kultúrája is.

Az iskolai nyelvi tájkép kutatása nem kizárólag arra irányul, hogy megvizsgálja, milyen nyelvek jelennek meg az oktatási intézményeken belül, vagy hogy felmérje ezek előfordulási arányát. Az iskolai nyelvi tájkép – mint ahogyan Szabó Tamás Péter is rámutatott erre – oktatási célokra is kiválóan alkalmazható. Éppen ezért az is rendkívül érdekes kutatási feladat, hogy az egyes oktatási intézmények élnek-e azzal a lehetőséggel, hogy az iskolában megjelenő feliratok révén ismeret és tudás is átadható (lásd a szinte minden iskolai osztályban kihelyezett szemléltetőket, térképeket stb.), fejleszhető a nyelvtudás, és persze formálható az iskolát látogató gyerekek nyelvi tudatossága, a nyelvekhez való viszonya is. Amint az a kutatásom adataiból kirajzolódik, sajnos a vizsgált három oktatási intézményben nagyon kevésbé használják ki a nyelvi tájkép révén közvetíthető tudásátadás lehetőségét.

IX. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bartha Csilla – Petteri, Laihonen – Szabó Tamás Péter 2015. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben. Egy új kutatási területről. In: Kozmács István szerk. Kétnyelvűségi szöveggyűjtemény. Nyitra: Nyitra Konstantin Filozófus Egyetem Közép – európai Tanulmányok Kara
2. Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2016. A pénz beszél: a mai Kárpátalja területén osztozó birodalmak nyelvpolitikája a bankjegyeken megjelenő nyelvek tükrében. *Alkalmazott Nyelvtudomány* XVI/1. <http://dx.doi.org/10.18460/ANY.2016.1.001>
3. Blommaert, Jan 2012. *Chronicles of complexity: Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes*. Tilburg Papers in Culture Studies 29. Tilburg University.
4. Borbély Anna szerk. 2020. *Nemzetiségi nyelvi tájkép Magyarországon*. Budapest: Nyelvtudományi Intézet.
5. Csernicskó István – Beregszászi Anikó 2019. Different states, same practices: visual construction of language policy on banknotes in the territory of present-day Transcarpathia. *Language Policy* 18/2: 269–293. <https://doi.org/10.1007/s10993-018-9485-3>
6. Csernicskó István – Fedinec Csilla 2019. Time and Space in Between: Time Zones, Languages, and Cultures in Transcarpathia (Ukraine). *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* 11(2019)/2: 7–22. DOI: 10.2478/ausp-2019-0009.
7. Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Tóth-Orosz Enikő 2022. Helységnevtáblák nyelvi sokszínűsége Kárpátalján. In: Karmacs Zoltán – Márku Anita – Tóth-Orosz Enikő szerk.: *Mozaikok a magyar nyelvhasználatból. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból VI. Törökbálint: Termini Egyesület.* 11–35.
8. Csernicskó István – Lahonen, Petteri 2016. Hybrid practices meet nation-state language policies: Transcarpathia in the twentieth century and today. *Multilingua: Journal of cross-cultural and interlanguage communication* 35/1: 1–30. DOI: 10.1515/multi-2014-0073
9. Csernicskó István 2013. *Államok, nyelvek, államnyelvek: Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Budapest: Gondolat Kiadó.
10. Csernicskó István 2015. Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa. *Alkalmazott Nyelvtudomány* XV/1–2: 71–84.

11. Cserniczkó István 2016a. A dinamikusan változó nyelvi tájkép: Kárpátalja példája. *Acta Humana. Emberi jogi közlemények* III/3: 91–105.
12. Cserniczkó István 2016b. A változás megragadása a nyelvi tájképben: Kárpátalja példája. *Magyar Nyelv* 112/1: 50–62.
13. Cserniczkó István 2017. Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében. In: Márku Anita és Tóth Enikő szerk. *Többszínűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*. Ungvár: RIK-U. 13–44.
14. Cserniczkó István 2018a. A kárpátaljai magyar kisebbség nyelvmegtartásáról és gazdasági életképességéről a nyelvi tájkép tükrében. *Metszetek: Társadalomtudományi folyóirat* 7(2018)/1: 119–141. DOI 10.18392/metsz/2018/1/5
15. Cserniczkó István 2018b. Az orosz nyelv (újra)megjelenése Kárpátalja magyarok lakta településeinek nyelvi tájképében. In: Dégi, Zsuzsanna, Tankó Enikő, Tódor Erika-Mária szerk. *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség*. Sepsiszentgyörgy: Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának Humántudományok Tanszéke, 2018. 29–41.
16. Cserniczkó István 2018c. Barangolás Kárpátalján: ízelítő a nyelvi tájkép színeiből. In: Karádi Zsolt és Pethő József szerk. *Az empiriától az elméletig*. Nyíregyháza–Ungvár: RIK-U Kiadó, 2018. 63–74.
17. Cserniczkó István 2019. *Fények és árnyak: Kárpátalja nyelvi tájképéből*. Ungvár: Autdor-Shark.
18. Fedinec Csilla – Cserniczkó István 2017. Hány az óra, Vekker úr? Időzónák és politika Kárpátalján. *Kommentár* 2017/2: 81–99.
19. Fedinec Csilla – Cserniczkó István 2021. The Informal Use of Time as a Component of Multicultural Regional Identity in Transcarpathia (Ukraine). *EAST CENTRAL EUROPE / L'EUROPE DU CENTRE EST* 48(2021)/1: 73–102. <https://doi.org/10.30965/18763308-48010007>
20. Hires-László Kornélia – Horzsa Gergely – Letenyey László 2019. A kétnyelvűség mint üzleti érdek: Egy nyelvtájkép-kutatás eredményei a kelet-szlovák-magyar határregiónban. Kérdőíves, résztvevő megfigyelésen és szakértői interjúkon alapuló kutatás eredményei. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 21/4: 3–21.
21. Hires-László Kornélia – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2022. Kereskedelmi egységek nyelvi tájképe: kárpátaljai román- és magyarlakta települések példája alapján. In: Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Tóth-Orosz Enikő szerk.: *Mozaikok a magyar*

- nyelvhasználatból. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból VI.* Törökbálint: Termini Egyesület. 36–54.
22. Hires-László Kornélia 2015. Nyelvi tájkép és etnicitás Beregszászon. In Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép.* Aurdor-Shark, Ungvár. 160–185.
 23. Hires-László Kornélia 2019. Linguisticlandscapes in a Western Ukrainiantown. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* 10/1: 87–111.
 24. Karmacsi Zoltán 2018. Kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák nyelvi tájképe. In: Karmacsi Zoltán és Máté Réka szerk. *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben.* Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból IV., RIK-U, Ungvár, 174–182.
 25. Karmacsi Zoltán 2019a. Kárpátaljai gasztrofesztiválok nyelvi tájképe. In: Lajos, Katalin – Tapodi, Zsuzsa szerk. *Köztes terek.* Kolozsvár: Scientia. 299–317.
 26. Karmacsi Zoltán 2019b. LinguisticLandscape of Transcarpathia’s Tourism. In: Csernicskó, István – Márku, Anita szerk. *A nyelvészet műhelyeiből: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból, V.* Ungvár Aurdor-Shark. 101–124.
 27. Karmacsi Zoltán és Máté Réka szerk. 2018. *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben (Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból IV.)*” RIK - U”, Ungvár, 2018.
 28. Karmacsi, Zoltán 2014. Vizuális kétnyelvűség: az új nyelvtörvény adta lehetőségek. In Bárány E. – Csernicskó I. szerk. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції / Az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok múltja és jelene. Nemzetközi tudományos konferencia előadásai.* Ungvár: Видавництво В. Падяка, 120–131.
 29. Karmacsi, Zoltán 2017. A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa. In. Márku Anita – Tóth Enikő szerk. *Többsnyelvűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III.* Ungvár: RIK-U, 2017. 54–60.
 30. Laihonen, Petteri – Csernicskó István 2017. Kísérlet egy összehasonlító vizsgálatra: a nyelvi tájkép dél-szlovákiai, székelyföldi és kárpátaljai falvakban. *Regio* 25/3: 50–81. DOI: <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v25i3.172>
 31. Laihonen, Petteri – Csernicskó István 2019. Expanding Marginality: Linguascaping a Transcarpathian Spain Sout-Western Ukraine. In: SjakkKroon and JosSwanenbergeds.

- Language and Culture on the Margins: Global/Local Interactions*. New York–London: Routledge. 145–164.
32. Laihonen, Petteri 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 14/3: 27–49.
33. Landry, Rodrigue & Richard Bourhis 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 23–49.
34. Letenyei László – Hires-László Kornélia – Horzsa, Gergely 2020a. A jó üzlet többnyelvű: Egy nyelvitájkép-kutatás eredményei a kelet-szlovák–magyar határ régióban. In: Péti Márton – Schwarcz Gyöngyi – Ress Boglárka (szerk.): *Multidiszciplináris tanulmánykötet a Kárpát-medence és magyarságának egyes társadalmi, gazdasági, környezeti jelenségeiről és kihívásairól*. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet. 156–164.
35. Letenyei László – Hires-László Kornélia – Horzsa, Gergely 2020b. A többnyelvűség jót tesz az üzletnek. Egy nyelvitájkép-kutatás eredményei a kelet-szlovák-magyar határ régióban. *Jel-Kép: Kommunikáció–Közvélemény–Média* 9/4. DOI: 10.20520/JEL-KEP.2020.4.2
36. Márku Anita 2018. Nyelvi tájkép: az internetes mémek kárpátaljai magyar vonatkozásai. In: Nagy-Kolozsvári, Enikő; Kovács, Szilvia szerk. *Multiculturalism and Diversity in the 21st Century: International Academic Conference Berehove, March 27–28, 2018*. Uzhhorod: RIK-U Kiadó. 229–232.
37. Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. 2015. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark.
38. Nyelvpolitika és nyelvi tájkép többnyelvű környezetben: Kárpátalja példája Segédkönyv a Nyelvpolitika elmélete és gyakorlata c. tárgy oktatásához nyelvész szakos MA hallgatók számára Csernicskó István Beregszász, 2018
39. Scollon, Ron & Suzie Wong Scollon 2003. *Discourses in place: Language in the material world*. London: Routledge.
40. Shohamy, Elana & Durk Gorter (eds.) 2009. *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*. London: Routledge.
41. Szabó Tamás Péter 2017. Keresztény iskolai nyelvi tájkép, *Regio* 25/3:82-11
42. Tóth Enikő 2014a. A magyar nyelv megjelenése Badaló és Halábor nyelvi tájképében. *Limes – 2014. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve, I. évfolyam*. Ungvár: V. Pagyak Kiadója. 57–64.

43. Tóth Enikő 2014b. Mezőgecse község nyelvi tájképe: szociolingvisztikai elemzés. In *Студії з філології та журналістики. Випуск 2*. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза. 410–412.
44. Tóth Enikő 2016. Nyelvek a virtuális térben: kárpátaljai magyarlakta települések hivatalos honlapjainak nyelvhasználata. In: Gazdag Vilmos, Karmacsi Zoltán, Tóth Enikő szerk. *Értékek és kihívások I. kötet: Nyelvtudomány: A 2015. március 26–28. között Beregszászon a Nyelvi és kulturális sokszínűség Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások című konferencián elhangzott előadások anyagai*. Ungvár: Autdor-Shark. 230–238.
45. Tóth Enikő 2017. A 2012-es nyelvtörvény adta jogok és lehetőségek gyakorlati megvalósulása Kárpátalja Beregszászi járásának önkormányzati hivatalaiban. In: Márku Anita, Tóth Enikő szerk. *Többnyelvűség, regionalitás, nyelvoktatás: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont Kutatásaiból III*. Ungvár: RIK-U Kiadó. 45–53.
46. Tóth-Orosz Enikő 2018. Egy Beregszászi járási település, Csoma nyelvi tájképe. In: Karmacsi, Zoltán – Máté, Réka szerk. *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben*. Ungvár RIK-U Kiadó. 165–173.
47. Tóth-Orosz Enikő 2019. A magyar nyelv megjelenése a szimbolikus térben: Beregszászi járási települések példája alapján. In: Csernicskó, István – Márku, Anita szerk. *A nyelvészet műhelyeiből: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból, V*. Ungvár Autdor-Shark. 83–100.
48. Tóth-Orosz Enikő 2020. A beregszászi járási önkormányzatok virtuális nyelvi tájképe. LIMES: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA TUDOMÁNYOS ÉVKÖNYVE VII/2: 199–208.
49. Белей Лесь 2012a. Вивіски державних установ як елемент мовного ландшафту (на матеріалі Закарпатської області) In *Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство. Тези доповідей II Всеукраїнського лінгвістичного форуму молодих учених*. Київ. 368–371.
50. Белей Лесь 2012b. *Мовний ландшафт Закарпатської області України початку XXI ст*. Київ: Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України.
51. Beregsási Aniko – Gazdag Vilmos – Черничко Степан 2020. Мовна політика і мовний ландшафт: польська мова на банкнотах Чехословацької Республіки 1919–1938 pp. *Українська полоністика* 18 (2020): 13–29. DOI: <https://doi.org/10.35433/2220-4555.18.2020.fil-2>

52. Берегсасі Аніко – Черничко Степан 2020. *Грошіта (мовна) політика. Візуальна конструкція мовної політики на банках та територіях сучасного Закарпаття*. Törökbálint: Termini Egyesület.
53. Тарканій Ганна 2011. Закарпатська відповідь українському „мовному питанню”. *Закарпаття онлайн* 25 березня 2011 р. <http://zakarpattya.net.ua/ukr-news-80913-Zakarpatska-vidpovid-ukrainskomu-movnomu-pytanniu->
54. Черничко Степан – Фединець Чілла 2014. *Наш місцевий Вавилон. Історія мовної політики на території Закарпаття у першій половині ХХ століття (до 1944 року)*. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра».
55. Черничко Степан – Фединець Чілла 2020а. Регіональні особливості користування часовими поясами в полікультурному середовищі Закарпаття / Regional Features of Using Time Zones in the Multicultural Environment of Transcarpathia. *Народна творчість та етнологія* 2020/5–6: 20–32. DOI: 10.15407/nte2020.05.020
56. Черничко Степан – Фединець Чілла 2020б. Користування часовими поясами як вияв фантомної межі у свідомості мешканців Закарпатського пограниччя. In: І. Патер szerk. *Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення*. Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2020. 56–70.
57. Черничко Степан 2014. Мовна політика і мовний ландшафт сучасного Закарпаття в історичному плані (1900–1944 рр.). In Барань Є. – Черничко Степан ред. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції*. Ужгород: Видавництво В. Падяка. 48–66.

Х. Резюме

Мовний ландшафт визначається різними наказами та законами. Мовний ландшафт вказує на те, хто проживає на даному місцевості, якою мовою спілкуються і також другу мову, якою користуються. Слід зазначити важливість виявлення цих мовних форм, оскільки якої мови не видно, її не існує. (Marten et al. 2012b: 7–8).

Угорська громада Закарпаття з кінця 1980-х років прагне до того, щоб розширити сфери використання угорської мови в регіоні. В районах із угорськомовним населенням на сьогоднішній день уже цілком природно, що угорська мова – звичайно поруч із іншими мовами – присутня у мовному ландшафті, і дедалі більше громадських оголошень можна побачити/прочитати на угорській мові (Beregszászi 2005, Csernicskó 2014b, Laihonен–Csernicskó 2017, Hires-László 2015, Karmacsi 2014a, 2014b, Tóth 2014a, 2014b).

Дослідження мовного ландшафту шкіл спрямоване не лише на виявлення мов в межах навчального закладу, але й на оцінку частоти вживання кожної з них. Як уже зазначив Сабов Томаш Петер, шкільний мовний ландшафт ідеально підходить для навчальних цілей. Саме тому надзвичайно цікавим завданням являється і дослідження того, чи скористаються окремі навчальні заклади шкільними написами в цілях передачі інформації та знань (як бачимо ілюстрації, карти, тощо, розміщені майже в кожному шкільному класі), для покращення мовних навичок, і звісно для формування мовної свідомості дітей та їхнього ставлення до мов.

Три навчальні заклади, які стали об'єктами мого дослідження, відіграють важливу роль у житті підростаючого покоління, оскільки учні з раннього віку засвоюють знання, і саме тому дуже важливим є те, в якому мовному середовищі вони виховуються, яка мовна культура їх оточує, а в подальшому як зможуть передати отримані знання.

Сподіваюсь, що нинішні події не вплинуть негативно на мовні питання і досягнуті успіхи не будуть відсунуті на другий план або знецінені. Оскільки, мова доти залишається живою, доки існує спільнота носіїв, які користуються і спілкуються нею, і звичайно, невід'ємною її частиною являється і культура цієї спільноти.

Képek jegyzéke

1. kép. A Beregszászi Magyar Gimnázium logója/címere	17
2. kép A Beregszászban is megfordult Bethlen Gábor erdélyi fejedelem mellszobra az intézmény udvarán	18
3. kép. A Beregszászban is megfordult Bethlen Gábor erdélyi fejedelem mellszobra az intézmény udvarán	18
4. kép A Beregszászi Magyar Gimnázium ukrán nyelvű névtáblája	23
5. kép A Beregszászi Magyar Gimnázium magyar nyelvű névtáblája.....	23
6. kép Kultúrák közötti kommunikáció	24
7. kép Tájékoztató célú információs tábla	25
8. kép Kirándulás Sepsiszentgyörgyre.....	26
9. kép Illyés Gyula Gimnázium tájékoztatója	26
10. kép 2019 – ben ballagó diákok tablója... ..	27
11. kép Komplex tesztek	28
12. kép Egészségügyi normák.....	28
13. kép A sport mindenkié	28
14. kép Szakszervezeti sarok	29
15. kép Ajtófelirat (Ukrán tanterem)... ..	29
16. kép Ajtófelirat (Informatika terem)	30
17. . kép Osztálysarok , órarenddel, névsorral és ünnepnapokkal	30
18.. kép Osztálysarok , órarenddel, névsorral és ünnepnapokkal	31
19. kép Osztálysarok , órarenddel, névsorral és ünnepnapokkal	31
20. kép Ukrán és magyar szimbólumok	32
21. kép Magyar Himnusz és Szózat	32
22. kép Kvilinggel díszített ige	33
23. kép Fali Pannók	33
24. kép Faliújság sz 56 – os forradalomról.....	34
25. kép Természetsarok	34
26. kép Az 1848 -49-es szabadságharc.....	35
27. kép Magyar fejedelmek.....	35
28. kép A gimnázium udvarán található emléktábla - Dr. Bellyei László.....	36
29. kép A gimnázium udvarán található emléktábla – Dsida Jenő	36
30. kép Emléktábla – Kerényi Gyula	37

31. kép Polónyi Károly és Jolán – festőművész testvérek.....	37
32. kép ANagybereggi Református Líceum homlokzata	38
33. kép A líceum ukrán nyelvű névtáblája	39
34. kép A líceum magyar nyelvű névtáblája.....	39
35. kép Végzős diákok tablója	39
36. kép Faliújság a líceum történetéről.....	40
37. kép Egy kis történelem...sokszínűség	40
38. kép Csengetési rend és szakköri foglalkozások	41
39. kép Zongoraórák kezdésének időpontjai.....	42
40. kép Módszertani sarok	42
41. kép Attesztációs dokumentációk	43
42. kép Osztályfőnökök munkaterve... ..	43
43. kép Felhívás fotószakkörre , szilenciumi csengetési rend	44
44. kép Felhívás fotószakkörre , szilenciumi csengetési rend	44
45. kép Attesztációs dokumentumok.....	44
46. kép Órarend	45
47. kép Ajtófelirat a tanárin – csendet kérünk!	45
48. kép Ajtófelirat (ukrán, magyar nyelvű).....	45
49. kép ADobrai Péter Középiskola ukrán nyelvű névtáblája	47
50. kép ADobrai Péter Középiskola magyar nyelvű névtáblája	47
51. kép Ukrán és magyar szimbólumok valamint Nagybereg címere.....	48
52. kép Acigaretta káros hatásai magyar nyelven	48
53. kép A cigaretta káros hatásairól ukrán nyelven.....	48
54. kép A 2021- ben végzett diákok tablója	49
55. kép Tájékoztató a higiéniai szabályok betartásáról... ..	49
56. kép Evakuációs terv... ..	50
57. kép Szervezői sarok... ..	50
58. kép Iskolán belüli ellenőrzések.....	51
59. kép Szakszervezeti sarok.....	51
60. . kép Aktuális információt tartalmazó táblák... ..	52
61. kép Aktuális információt tartalmazó táblák	52
62. kép Osztálysarok – ünnepnapokkal, névsorral valamint ukrán és magyar szmbólumokkal	52
63. kép Tanácsok a tanulóknak, színes képekben	53

64. kép Hónapok nevei magyar, ukrán és angol nyelven	53
65. kép Varázsszavak és – mondatok magyar , ukrán és angol nyelven	54

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. A Bethlen Gábor Magyar Líceum nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve	59
2. táblázat. A Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve	59
3. táblázat. A Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképében megtalálható kiírások, feliratok nyelve	59
4. táblázat. A Bethlen Gábor Magyar Líceum nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint	60
5. táblázat. A Nagyberegi Református Líceum nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint	61
6. táblázat. A Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképében található feliratok megoszlása funkció szerint	61

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011337557

Дата перевірки:
25.05.2022 17:20:21 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2022 17:25:21 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Ohár Beáta_Magiszteri dolgozat_2022

Кількість сторінок: 73 Кількість слів: 11653 Кількість символів: 102742 Розмір файлу: 10.10 MB ID файлу: 1011223233

28.6% Схожість

Найбільша схожість: 12.9% з Інтернет-джерелом (<http://genius-ja.uz.ua/images/files/csernicsko-istvan-min.pdf>)

27% Джерела з Інтернету 67 Сторінка 75

5.29% Джерела з Бібліотеки 122 Сторінка 77

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 4